

اول در مسئله گوشت و نان خود مذاکره میکنند اینک
لازم است که مقدم بر تمام قوانین لازم را از مجلس
بگذرانند.

احسن الدوله - از سه هزار و دویست و
هشتاد و هشت بیست که بنده بخاطر دارم این مسئله
تفاوت قیمت از برای اجزای دیوانی و نانوایان مثل
تریاکت شده که هر وقت بخواهند این تفاوت را قطع
نمایند اینها بجزع خواهند افتاد باید کاری کرد که
این عادت در بیکر به از آنها رفع نمایند.

رئیس - مسئله نان در همه جا اهمیت دارد
چنانچه سال قبل در پارلمان آلمان مالیاتی در این باب
گفتگو شد حالاً میشود این مطلب را بسامله گذرانند
ناچار باید فراری داد که اسباب اغتشاش حواس اهالی
مجلس فراهم نیاید آن مطلبی را هم که احسن الدوله
گفتند صحیح است تفاوت قیمت عادتی از برای
نانوایان شده باید ببینیم ملت میتواند این ضرر را قبول
کنند یا نه پس باید بکفایتی گذاشت.

حاج محمد اسمعیل آقا - همانطوریکه
تقریر فرمودید عمل بان از مسائل مهمه است خوب
است چنانچه تیولت را بر گردانیدند این تیول نانوایان
را هم بر گردانند فرساد دولت هم این تفاوت را رساند از
مردم خواهند گرفت حالا که سر خرمن است همین
قیمت بماند در صورتیکه حالیه هم گران است چیزی
طول نخواهد کشید که ترفی خواهد کرد پس بهتر
اینست که مثل مسئله گوشت فراری گذاشته شود چنانچه
گوشت تا دیروز هفت عیسی بود و امروز فرار گذاشته اند
که نوبت بکفایت بفرستند عمل نان اگر فراری
در آن گذاشته نشود گندم بخراری بیست تومان
خواهد رسید.

آقای میرزا محمود خوانساری - آنچه
ما یاد داریم این تفاوت قیمت در این چند سال تیول
شده است عنوان ظاهر اینست که نان یکم شش
عیسی و در حقیقت یکم دو هزار است پس چه
ضرر دارد فراری بگذارند که گندم بهر قیمتی
باشد نان بهمان قیمت فروخته شود گفتند
نمی شود.

شرف الدوله - باید کاری کرد که آذوقه یک
سال تهیه دیده شود و زیر مالیه را خواست که صورت نقله
دیوانی و خالصه را معلوم نمایند و یک ترتیب صحیحی
بگذارند.

حاج امام جمعه - در اینکه مردم را باید
آسوده کرد حرفی نیست البته باید تمام ولایات را
آسوده نمود گرازا هم در این باب مذاکره شده و
نتیجه نبخشیده گمان اینست هر قدر در این موضوع
گفتگو شود نتیجه نبخشند بهتر است بیست نفر از
آقایان عظام که در این کار خیرت و بصیرت دارند -
مجلس مخصوصی تشکیل بدهند و نتیجه مذاکرات
خود را بمجلس اطلاع بدهند.

وکیل الرعایا - باید دانست فراری کدر
مجلس داده میشود مجری میشود یا معطل میماند
آنوقت گندم در سیستان است و نان خوردن طهران
چنانچه آقای نایب السلطنه آرزو نموده اند که در هزار
خروار گندم بدهند و زیاد از سیصد خروار گندم
ندادند.

حاجی محمد اسمعیل آقا - این ترتیب که
حاجی امام جمعه فرمودند خیلی صحیح است ولی این
لاجه هم که از حکومت رسیده که تا آخر سرطان
فراری گذاشته شود خوب است از آن هم رعایتی شود.

رئیس - همین طور که حاجی آقا گفتند این بده
پانزده روز رایک رای باید مجلس بدهد و گویند
حالا گندم خرواری چهارده تومان است و بطوری که
کمیانی قرار گذاشته بود میتوان گندم خرواری یک
تومان از قیمت نان گران تر بجزا داد در این صورت
تفاوت خرواری یک تومان میشود ولی میکنند
نانوایان نیک گذارند بهر حال تفاوت روزی دویست و
پنجاه تومان میشود این هم ضمیمه سایر ضرر هاداده
شود یا خیر؟

حاج سید فخر الله - رای داده شود که غله
دیوانی تسمیر شده بیاید بنایار و صاحبان حقوق پول
داده شود.

رئیس - در این مطلب تمام متفقند و مخالفی
نیست البته باید همین طور رفتار شود.

مستشار الدوله - در کمیسیون مالیه این
تذکره دیده میشود.

حاج محمد اسمعیل آقا - در این مورد بنده
عرضی دارم از فرار اختیار موقوفه خالصجات اطراف
طهران که تیول بوده تفاوت عمل خیلی داشته و رئیس خالصه
او را ضبط کرده ولی بطوریکه اگر حساب بخواهند
ابتدا معلوم بفرمایند پس باید میزری فرستاده شود
که ثبت اینها را بردارند.

آقای سید حسین - از فرار معلوم وزیر مالیه
میزی فرستاده اند که از زیر مردها و کسدها تماماً
این مراتب را تحقیق کرده ضبط نمایند.

آقای شیخ حسین - از فراری که چند نفر از
اشخاص موثق و معتمد گفتند صاحبان تیول قبوض
را که بر عاید داده بودند حال میکنند تغییر میدهند که
نفع و تفاوت عاید دولت نشود.

(چند نفر از آقایان گفتند همین طور شنیده
شده است.)
آقای سید علینقی - البته این مذاکرات اهمیت
دارد مسئله نان هم مهم است ولی امنیت بلاد از همه
مهمتر است عجله در مسئله نان هر قدر مذاکره شود
در اینجا نتیجه نخواهد بخشید بهتر همان است که
در کمیسیون چنانچه آقای حاج امام جمعه گفتند
مذاکره شود و حالا بنظامنامه شروع شود.

رئیس - صحیح است ولی بجهت این پانزده
روز باید فکری کرد.

آقا میرزا محمود خوانساری - در خصوص
تفاوت نان هر چه داده شود از کسبه رفته و در خصوص
خالصجات اطراف تهران هم صدیق الدوله حاضر است
که لااقل ده هزار خروار از این مأخذ که رئیس خالصه
میدهد علاوه بدهد.

(جماعتی تصدیق کردند که همینطور است و
صدیق الدوله شخص باخبر و بصیرتی است.)
حاج امین الضرب - نان را از شش عیسی
کدر نمیشود فروخت و گندم هم نباید از این قیمت
بالا برود عجله برای این چند روزه تفاوتی منظور
شود و برای بد فرار صحیحی داده شود.

احسن الدوله - نصره الممالک عربیه نوشته
بمجلس که خالصجات را سه ساله قبول میکند و پنجاه
هزار تومان علاوه میدهد.

حاج سید نصر الله - صدیق الدوله با بصیرت تر
است.
رئیس - یک شخص محترمی بنده میگفت
قرین مسرت دارند.

مستند اشخاصیکه خالصه را بیک مدتی اجازه بکنند و
هر سال یک عشر بر مأخذ اجازه بفرمایند.

آقای سید حسین - هر چه مذاکره می شود قبل
از گرفتن نتیجه خارج می شویم بجهت این پانزده
روز اگر تفاوت را قبول کردند جواب نوشته شود
ولی اگر با خود کمیانی باشد تفاوت هم همین شود
بهتر است چون واگذار کردن بخود شباز کار و خراب
خواهد کرد.

آقای میرزا فضلعلی آقا - با عقاد بنده در این
سر خرمن قیمت را معین کردن اسباب خرابی کار
است این نرخ مشخص در صورتیست که دیوان در
انتبار گندم داشته باشد و بگویند ببلان قیمت بفرشید
و اگر کسی بخواهد بفرشود از انتبار گندم داده شود
پس این چند روز بهر ترتیبی هست باید بگذرد.

رئیس - مجلس تا خرواری یک تومان را تصویب
میکند تفاوت داده شود سایر فرارها با خود حکومت
است.

معین التجار - در باب سرفاها آن مذاکرات
که آتش شد فرار بود اشخاصی معین شوند که گفتگو
نمایند و قرار صحیحی بگذارند یکماه از ایشان مهلت
خواسته شد تا حال چند روز گذشته و آن کمیسیون
معین نشد.

رئیس - از فرار آن کمیسیون معین شده
رسیدگی خواهد شد.

وکیل التجار - در باب نطق و کلا بدیدر
محترم روزنامه مقدس مجلس ایرادی ندارم ولی تند نویسی
ها خیلی مطالب از قلمشان می افتد وضبط نیکند مثل
اینکه در روز شنبه نطق بنده در خصوص تلگراف
شماره ابدانج نشده موکلین بنده سوءظن خواهند
پیدا کرد که بنده ملاحظه میکنم.

حسنعلیخان - این مطلبی که وکیل التجار
اظهار داشتند همانطور است ولی بنده روزی که
هیئت وزرا آمده بودند سوالی از وزارت امور خارجه
داختم ممکن نشد حالا علنی عرض میکنم نمیدانم
وزیر امور خارجه در خصوص ملک التجار که در سفارت
روس متحصن شده چه اقدامی کرده اند و در حقیقت
این شخص بیک ملت خیانت کرده است خوب است مجلس
در این باب چیزی بوزیر امور خارجه بنویسد که چه
اقدامی شده است.

آقای شیخ حسین شهیدی - تمام این مذاکرات
بیکدرجه مهم بود ولی وظیفه عمده مجلس وضع قوانین
است خوب است تشکیل انجمن بلدی به شود تا جمیع
این امورات جزئی راجع بانجا شده مجلس آسوده شود
رئیس - مشغول هستند ولی بواسطه بی ترتیبی
و بی علمی یک اندازه بتأخیر افتاد قرار بود تا آخر ماه
قرعه کشیده شود ولی تجدید اعلان کردند در پانزدهم
ماه و قرعه کشیده میشود در اینصورت بعضی از این
امورات را مثل نان وغیره تا بلدی به تشکیل شود لا بد
مجلس باید اقدام کند.

سیدال حکما - در اغلب از ممالک روی زمین
معمول است که در روز اول افتتاح پارلمان هر ساله
مجلس میمنت شخص شخیص سلطنت تشریف فرما می
شوند خوب است تمام از اعلی حضرت قدر قدرت همایونی
استدعا کنیم که بدین لطف شاهانه قلوب عبودیت را
قرین مسرت دارند.

رئیس - در همه جا معمول نیست که حاضر
شوند.

آقای سید مهدی - کسی نمیتواند درست
عقیده خود را اظهار نماید پررروز بنده نطقی کردم
جمعی که اسم خود را فدائی ملت گذاشته اند ولی
فدائی شخصی هستند میخواهند بنده را صدمه بزنند
با وجود این ترتیب آن نطق بخصوص در روزنامه
نوشته نشده است مطلب دیگر در وزارت عدلیه
کمیسیونی که تشکیل شده هر روز که ما میرویم رحیم
خان چلیبانوشکی میکند که بی قانون زنجیر بگردن
او گذاشته اند استدعا میکنم کمیسیونی بشود تحقیق
کنند اگر فی الواقع مقصر است به جازات برسد والا
آسوده شود اگر اینطور باشند دیگر بعد از نیموم
باید از روی قانون در حق او رفتار شود.

حاجی محمد اسمعیل آقا - این عقیده شخصی
شماست البته توضیحاتی بشما داده شد ما هم بر حسب
تکلیف خود رفتار کردیم آن روز قرار شد که
وکلای آذربایجان تلگراف کنند تا مدعی او معلوم و
تحقیق شود.

آقای میرزا سید محمد مجتهد - حالیه
زنجیر در گردن او بودن عقلاً و شرعاً صحیح نیست تا
مادامیکه قصور او بثبوت برسد البته پس از ثبوت باید
مجازات داده شود.

وکیل التجار - توقیف و زنجیر رحیم خان
آنروز بواسطه هیجان ملت بود ولی امروز چون
هیجانی نیست و متوسل بحضور آقا شده نصیرات
او هم معلوم نشد اجازه داده شود که زنجیر را
بردارند.

آقای میرزا سید محمد مجتهد - تا از باب
اینکه متوسل بن شده زنجیر را از گردن او بردارند
شاید بکنفر آدم گشت و آمد متوسل بن شد باید
مجلس ملاحظه کند که فعلاً مستحق زنجیر هست تا
استیطاق شود یا نه.

حاج امام جمعه - چنانچه روز اول بواسطه
هیجان ملت او را زنجیر کردند حالاً باید بطوری شود
که چندین مجانی فراهم نیاید.

آقای سید علینقی - آنروز بواسطه هیجان
ملت و تصویب مجلس و حجج اسلام همان نوع مقتضی
بود که بعمل آمد ولی امروز مقتضی این است که
زنجیر از گردن او برداشته شود و در حبس توقیف باشد
تا تحقیق شود.

آقای شیخ حسین - آن روز بنده این طور
فهمیدم که وکلای آذربایجان گفتند که رحیم
خان از اینجا دستور العمل به پسرش داده
که این قتل و غارت را بکنند پس این
واسطه محکوم حبس و زنجیر شد حالا خوب
است همان اسناد را ارائه دهند تا تحقیق شود و
مجازات برسد.

آقای میرزا فضلعلی آقا - صحیح است این
مذاکرات شده ولی عنوان صحبت دو قسم است یکی
نقل قول است مثل این تلگرافات و غیره که از انجمن
آمده بود ما هم مصدق فرمودیم بنودیم بلکه میگفتیم
اینطور نوشته اند -
چیزی که ما مصدق بودیم اغتشاش فراجده داغ
بود آن روز آن هیجان ملت مستحق زنجیر بود
ولی امروز ما نیکو کنیم حکما زنجیر باشد هر طور
امروز مقتضی و موافق قانون است رفتار شود
(عریضه که رحیم خان بوزیر عدلیه نوشته بود قرائت
و خردمان را تربیت شده میدانیم و از روی بصیرت

شد مشمر بر اینکه حضرت حجة الاسلام آقای
آقا میرزا سید محمد مجتهد فرمودند مجلس امر
شما را بن و اگذار کرده اند بعضی از وکلای
عدلیه ترتیب آنرا خواهم گفت وزیر عدلیه درحاشیه
آن بحضور آقا عرض کرده اند بشرف مرض
عالی میرساند عریضه رحیم خان است هر طور حجة
الاسلام صلاح دانسته با استحضار مجلس خوب است
رفتار شود.)

وکیل التجار - خوب است امروز زنجیر بر
داشته شود ولی استدلالات منوط به تحقیقات فراجده
داغ است پس باید در تحت معاضلت عدلیه باشد تا آن
تحقیقات برسد.

چند فقره تلگراف در جواب تلگرافات مجلس
از مشهد مقدس و مازندران و کرمان رسیده بود
قرائت شد جمعا مشمر بود بر موافقت و معاضدت
آنها با اساس مقدس و نهایت رضامندی از وکلای
عظام و عدم توجه آنها تلگرافات شورش انگیز
حاج شیخ فضل الله مخصوصاً از انجمن سعادت مشهد
مقدس اظهار داشته بودند که تلگرافات عدلیه در
مخالفت و مضادت حاج شیخ فضل الله بنیابت عالیات
مغایره نمودیم و از نقاط سه گانه جداً اظهار داشته
بودند که بعد از این نقاط مخالف و معاندی از
برای اسنس مقدس نیست عموماً یک کابل و یک زبان
متشکر از اعضای مجلس و مترصد مساهی جمیله
از آن ساحت مقدس هستند اعضای محترم و وکلای
معظم یک زبان یاس نیت حسنه و اقدامات جلیله
برادران وطنی و اخلاص زینی خود را نمودند فرادنده باد
ملت و پاینده باد مشروطیت از عموم حضار بپند شد.

آقای میرزا سید محمد مجتهد - از چند نقطه
دیگر هم همین طور تلگراف کرده اند آقای حاجی
میرزا ابراهیم از شیراز نوشته تلگراف کرده بودند
که اگر اجازه بدهید من شیخ را خواسته بعضی
مذاکرات را با ایشان بکنم که رفع این گفتگوها
بشود بنده خوشم به ضرر دارد در اول هم گفتگوئی
در بین نبود یک مطلبی را بنا شد اجرا بداریم
مجری شد آنها میگویند در خارج از مجلس باشد
ما میگوئیم در داخل مجلس باشد اینهم موضوع
اختلاف نمیشود.

محقق الدوله - عموماً وکلا بلکه عامه ملت
از این بفل توجه و مرحمت حضرت حجة الاسلام کمال
امتنان را دارند و نهایت امیدواری دارند که حجج
اسلام همگی حارس و نگهبان این مجلس مقدس
باشند.

حاج سید عبدالحسین شهستانی - امروز
تکلیف بزرگی بر گردن عموم ملت از بر یاد داشتن
این اساس مقدس ثابت شده که محض حفظ و وقایه
حوزه اسلام همه قسم کوشش نمایند اشخاصی هم که
مخالفت دارند باید از این خلاف دوری نمایند و
الا موجب فساد عدله در مملکت خواهند شد حضرت
آقا مدظله امروز بدین مجلس تشریف آورده و
مساعادت و همراهی خودشان را اظهار فرمودند عموم
ملت هم از ایشان تشکر خواهند داشت و البته
از طرف اهل علم و حجج اسلام در تشکیل انجمن
های اتحاد و موافقت باید بیش از این سعی و کوشش
شود.

آقای سید عبداللّه مجتهد - یکی از صاحب منصب های
معلم اطریشی رفته است بعضی حضرت عبدالعظیم و منشأ
رفته شده است حالا سایر صاحب منصب ها عریضه
بمجلس عرض کرده و برائت زمه خود را خواسته اند.
وکیل الرعایا - از فراری که میگویند حاج
میرزا حسن آقا رفته است بشهران و جفا از برای
دفاع با ملت قوه خواسته است (گفته این مطلب
اصل ندارد) عریضه صاحب منصبان اطریشی قرائت
شد باین مضمون
هریضه صاحب منصبان و معلمین
اطریشی بتاریخ یوم سه شنبه
۲۷ شهریور ماه ۱۳۲۰

با کمال افتخار بحضرت مبارک مجلس محترم
مقدس شورای ملی شیدالله از کانه میرسانیم اذ قراری
که مسموع شد بمجلس اظهار داشته اند که یک
نفر از صاحب منصبان معلمین طرح اطریشی حضرت
عبدالعظیم (ع) میگفت شده و جمعی را با خود متفق
نموده مشغول بعضی اقدامات است لازم شد که بجهت
رفع اشتباه عرض کنیم از این طبقه که سالها است در
مدرسه و غیره زحمتها کشیده و تحصیل علوم نموده
و خودمان را تربیت شده میدانیم و از روی بصیرت

صحیح وطن پرست و جان نثار دولت و ملت هستیم
انشاءالله هیچوقت حرکتی که خلاف قانون باشد از
ما سر نخواهد زد این شخص هر کس هست جزو
صاحب منصبان معلمین طرح اطریشی نبوده و نیست
و خود را نسبت دادن باین طبقه مایبچارگان بهتان و
کلب بعضی است) احسانی نفر.

مذاکرات روز پنجم ۲۹ جمادی الاولی
دارالشورای ملی ۱۹
خلاصه مذاکرات روز سه شنبه ۲۷ را آقای سید
محمد تقی قرائت کردند

آقای میرزا محمود خوانساری - در باب
خیابانخانه فرار شد کمیسیونی از طرف مجلس متعقد
شود و در آن باب گفتگو نمایند.

آقای سید محمد تقی - در باب حاج ملک التجار
مطلب اهمیت دارد چه اقدامی شده خوب است در
این باب اختیاری بوزارت خارجه شود.

رئیس - نوشته شده و فرستاده اند
شروع قرائت نظامنامه حکام شد چند ماده از
آنکه قرائت گردید آقای سید عبدالله مجتهد آقای
حاجی خمای بی مجلس ورود کردند.
وکلای مقدم حجة الاسلام آقای حاجی
خمای را که در این روز بمجلس تشریف فرما شده و
اظهار مراتب همراهی خود را با این اساس بناتها
رسانده بودند از روی کمال مسرت با نهایت اہمیت
تبریک گفته هر یک مراتب تجیات و تشکرات قلبی
خود را نسبت بحجة الاسلام آقای حاجی خمای
بادائی خاص و عباراتی مخصوص ایراز داشتند.

آقای سید علی نقی - از ورود آقای حاجی خمای
اعضاء مجلس عموماً و اهل علم خصوصاً کمال
تشکر را دارند.

محقق الدوله - عموماً وکلا بلکه عامه ملت
از این بفل توجه و مرحمت حضرت حجة الاسلام کمال
امتنان را دارند و نهایت امیدواری دارند که حجج
اسلام همگی حارس و نگهبان این مجلس مقدس
باشند.

حاج سید عبدالحسین شهستانی - امروز
تکلیف بزرگی بر گردن عموم ملت از بر یاد داشتن
این اساس مقدس ثابت شده که محض حفظ و وقایه
حوزه اسلام همه قسم کوشش نمایند اشخاصی هم که
مخالفت دارند باید از این خلاف دوری نمایند و
الا موجب فساد عدله در مملکت خواهند شد حضرت
آقا مدظله امروز بدین مجلس تشریف آورده و
مساعادت و همراهی خودشان را اظهار فرمودند عموم
ملت هم از ایشان تشکر خواهند داشت و البته
از طرف اهل علم و حجج اسلام در تشکیل انجمن
های اتحاد و موافقت باید بیش از این سعی و کوشش
شود.

آقای سید عبداللّه مجتهد - یکی از صاحب منصب های
معلم اطریشی رفته است بعضی حضرت عبدالعظیم و منشأ
رفته شده است حالا سایر صاحب منصب ها عریضه
بمجلس عرض کرده و برائت زمه خود را خواسته اند.
وکیل الرعایا - از فراری که میگویند حاج
میرزا حسن آقا رفته است بشهران و جفا از برای
دفاع با ملت قوه خواسته است (گفته این مطلب
اصل ندارد) عریضه صاحب منصبان اطریشی قرائت
شد باین مضمون
هریضه صاحب منصبان و معلمین
اطریشی بتاریخ یوم سه شنبه
۲۷ شهریور ماه ۱۳۲۰

مناسبات اردیبهشت تکرانی رسیده که جناب آقا میرزا اهل کبر آقا و آقا میرزا ابراهیم که چندی پیشانان لاهور آمده شده بود با هم نشسته اند و گفته اند که امر اسلام بالاتر از آن است که ما با هم مناقشه و مناسفه داشته باشیم باید با هم متحد باشیم عیال اتحاد کرده اند و انجمن اردیبهشت منعقد شده اغتشاشات داخلی آنجا هم رفع شده و امنیت حاصل گردیده است.

آقای حاجی خمایی - انشاء الله بوجهات حضرت حجة عجل الله فرجه در همه جا بسالمت و خوشی خواهد گذشت و رفع این میاخذات هم خواهد شد یک قدری صبر لازم است (تکرانی از اردیبهشت رسیده بود قرائت شد فریب باین مضمون بمقام متبع دارالکتاب ملی از توجهات حضرت حجة (ع) و اقدامات وافی آقا میرزا علی اکبر آقا ضحیت بین علما بواسطه قسم خوردن بقرآن رفع شده و انجمن برقرار گردیده و سوارها خارج شده اند) تکرانی از عیال عالیات از حجة الاسلام آقای آخوند ملا محمد کاظم رسیده بود قرائت شد بعنوان آقا سید محمد جعفر وکیل شیراز باین مضمون صادالاسلام آقا سید محمد جعفر مساعدت بامجلس لازم است تفصیل از قصیر شیرین مغایر شده است.

آقای میرزا فضلعلی آقا - حضرات علما لاریجان معض تبریک و تهنیت بامجلس تشریف آورده اند رئیس و سایر و کلا عموما اظهار کمال تشکر و امتنان را از ایشان نمودند (تکرانی از قزوین رسیده بود قرائت شد) بتوسط و کلا تبریز و قزوین دام اقباله حضور مبارک حضرت مستطابان حججی الاسلام دامت برکاتهما و حضرت اجل رئیس و امانی مجلس شورای کبرای ملی شیدانه از کانه جناب مستطاب شریعتمدار حاج سید جمال از حالات سابقه منصرف شده و انجمن و مجاهدین را و اجراء اوامر مجلس حاضر خواهد بود مستعدی اظهار مرحمت است مدیر مدرسه امینیه راه امر و مورد فرمائید قورا حرکت نمایند.

فدائی ملت شیخ الاسلام (عموم و کلا از آقا سید جمال و آقا شیخ الاسلام اظهار کمال مسرت و امتنان نمودند)

آقای سید محمد تقی - لایحه ایست که امشب از طرف شخص محترمی حضور حضرت ریاست فرستاده شده که موجب مسرت و شرف عموم اهالی طهران خاصه و کلا و اعضای معظم مجلس است لذا معض استحضار خاطر و کلا و الامتياز قرائت میشود که مفاد آنرا برای آسایش عموم مردم ابلاغ فرمایند . لایحه مزبور را قرائت فریب باین مضمون به شرف عرض عالی میرساند در شماره (۱۳۳) روزنامه مجلس تعیین قیمة کردم در چهارده تومن شده بود امروز بار نامه از میدان آوردند که این کردم سه روز در میدان مسانده و بطوروش نرفته بود امروز در یازده تومن فروخته شده عیناً آن بار نامه را فرستادم

که خاطر مبارک مستحضر شده باز عودت دهد و این بار های گندم در میدان باقی بوق دکن میرزا علی اکبر ملا فروش رفته است .

وکیل الرعایا - مقصود از ایزان شدن گندم اینست که مردم نان ایزان بخورند در روزم از مجلس نوشته شده که تفاوت را هم دیوان بدیده معهود امر و زرفتم نان بخرم گفتند بکن یک هزار و سیصد دینار معلوم میشود که باید هم تفاوت عمل را بگیرند هم بر قیمت بپردازند .

سیدالحکما - امروز وزیر مخصوص می گفتند ما تفاوت را از قرار هفتده هزار و دهشاهی می دهیم .

رئیس - باید تعین و معلوم شود .

آقا حسینقلی - هر روزه میدان میروم ملائها میگویند اگر نانوا بگذارد بفاصله ده روز گندم خرواری ده تومن خواهد رسید

آقای میرزا فضلعلی آقا - هم وقت قیمت نان تابع قیمت گندم است این سفیدی نان هم از جو است پس باید ملاحظه شود که نان صحیح بدهند

حاج محمد تقی - در این چند روزه وضع نان خوب شده گویا جو مخلوط نداشته باشد .

رئیس - مقصود جو زود غرض این بود که باینکه گندم را در یازده و دوازده میفرستد تفاوت قیمت موضوع ندارد .

آقای میرزا محمود خونساری - اگر گندم را بقدر خوراک یومی خریداری کنند و زیاده تر نخورند که انبار کنند فوراً ایزان خواهد شد

آقای شیخ حسین - اشخاصیکه گندم را احتکار میکنند خداوند در حق آنها و عده سختی فرموده ولی ما نسبه دانسته مجری نمانیم خوب است عقلا قانونی بجهت اجرای قانون خدا در این خصوص وضع نمایند .

آقای سید مهدی - پریروز در خصوص عمل نان گفتگو شد قرار شد تفاوت داده شود ولی بموجب این لایحه دیگر تفاوت لازم نیست باید در کمیسیون مخصوص در این باب گفتگو شود

آقای سید محمد تقی - لایحه از طرف جناب نصرالدوله بامجلس عرض شد قرائت شد که خلاصه آن پس از عرض تشکر و امتنان از مجلس مقدس این بود که متظلمین که از اهالی شیراز از ایشان اظهار تظلم نموده اند احضار شوند که احقاق حق بعمل آید و حق و باطل امتیاز گذاشته شود و دیگر اینکه نبودن قوام الملک و هیچیک از سرانش در شیراز بجه قانون است و تکالیف علائجات ما چیست ؟

آقای میرزا فضلعلی آقا - مادامیکه کسی از مدعی ارجحان نشسته و تصریح ظاهر نگردیده شرف او در نزد هر کسی منظور است .

رئیس - مقصود از این نوشته این است که با اینکه ما حاضر شدیم تکلیف علائجات مادر آنجاچه خواهد بود .

وکیل التجار - احضار قوام الملک بدو برای عدم موافقت او با انجمن و انتخاب و کلا بود بعد از آن برای آن بود که احکام دولت و مجلس را در این باب اجرا نمیکردند

آقای شیخ یوسف - در اینکه قوام الملک حاکم مستبد بود حرفی نیست ولی اهل وطن ما هستند

باید علایق ایشان در آنجا محفوظ باشد اکنون که حکومت شیراز با نظام السلطنه است ایشان گفته اند که سالار السلطان در آنجا نباشد .

مقصود نصرالدوله این است که خود نظام السلطنه متقبل شوند که املاک ایشان محفوظ باشد اجازه بدهند که سالار السلطان در آنجا باشد .

حاجی محمد علیخان - قوام الملک در همراهی بامجلس و کلا هم قسم اقدام نمودند .

آقای شیخ حسین - البته بموجب مشروطیت مجلس هیچ وحسی نمیکند که املاک کسی محفوظ نماند ولی پس از آنکه استقلال بجائی برسد که از دست ایشان بملک سایرین صدمه برسد باید ایشان چندی در آن شهر نباشند .

وکیل الرعایا - قانون و مجلس حکمش همین است که املاک هر کسی محفوظ بماند حال اگر کسی ضمانت املاک ایشان را بکند از املاک سایرین کی ضمانت بکند .

رئیس - وقتی قوام الملک حاکم نباشد بکی میتوانه ظلم بکند .

حاجی میرزا آقا - حاجی آقا محسن هم هیچوقت حکومت نداشت پس چرا اینهمه ظلم می کرد .

صدیق حضرت - هیچوقت نمیشود مخالف مشروطیت رفتار نمود نمیشود کسی را از شهر بیرون کرد و در شهر دیگر اقامت داد باید موافق قانون عمل کرد قوام الملک اگر ظلم کرد پسرش چه کرد .

آقا ملاحسن - آنها هم ظلم کردند .

مخبر الملک - در این کاغذ نوشته شده که هر کس بامن مدعی است حاضر شود معا که نماینده (گفتند مدعیها در شیراز هستند)

مخبر الملک - بنده وجود اشخاص متمول و مقتدر را در هر جا باشند مقصر میدانم ولی باید طوری شود که بآنها هم ظلم نشود .

حسام الاسلام - بنده در خصوص شیراز و سایر جاها نوه اعراض میکنم این مجلس در حکم دارد و قتیکه بکرب و پلنگ میرسد میگوید پوست آنها مال خودش ولی باید چنگال و ناخنش را گرفت .

آقای سید حسین - قرائت اسامی حاضر و نماینده کلا در روزنامه درج شود لهذا اعلام میکنم که بعد از این اسباب شکوه نشود از روز شنبه این ترتیب جاری خواهد شد .

موتمن الهه الک - آیا اشخاصیکه عصر در کمیسیونهای مجلس مشغول هستند اسامی آنها هم جزو قائمین نوشته میشود (گفتند غیر هر کس در عمارت بهارستان است جزو حصار است .)

فخر السادات - در باب قوام الملک یکمهلثی داده شود که ما با شیراز صحبت کرده و انجمن آنجا را خواسته قرائی بدیم که اسباب زحمت نشود . مجلس ختم شد

مذاکرات روز شنبه

۳ جمادی الثانی دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز پنجشنبه ۲۹ جمادی الاولی را آقا سید محمد تقی قرائت کردند .

اسامی قائمین در هفته گذشته قرائت شد و ثوق الدوله ۳ روز - امین الضرب ۲ روز - شیخ اسمعیل بلور فروش ۳ روز - آقا سید حسن قتی زاده ۲ روز

حاج میرزا ابراهیم آقا ۲ روز - دبیر رسائل ۲ روز - معظم الملک ۴ روز - رئیس التجار ۲ روز - حاج مجد السلطان ۳ روز - لسان الحکما ۲ روز - آقا شیخ علی ۲ روز - حسینی خان ۲ روز - آقا شیخ یحیی ۴ روز - آقا سید باقر ۲ روز - معاون التجار ۲ روز - آقا میرزا محمود اصفهانی ۲ روز - شمس الحکما ۲ روز - حاجی سید مرتضی ۲ روز - آقا سید علاءالدین ۳ روز - حاج سید محمد صراف ۲ روز - حاجی عبدالوهاب ۲ روز - شهیدی باقر چهار روز - آقا شیخ حسینعلی ۲ روز - امین التجار سه روز .

بحر العلوم - آقایان رشت آقای حاجی شیخعلی و آقای حاجی سید اسمعیل همیشه مشید و مویب مجلس و تابع آن بوده هستند و کمال تشکر را از و کلا داشته و درازنمو امروز معض تبریک و تهنیت مشرف شده اظهار مسرت مینمایند .

صوم و کلا اظهار تشکر و امتنان از ایشان نمودند .

حاجی شیخعلی - چگونه متشکر باشیم که از توجهات حضرت حجة و اهتمامه حجج اسلام بوعلاء اعلام این اساس تأسیس شده بر بزمه همگی قرض و متعتم است که بجهت وظیفه خود عمل نموده از هیچ حادثه دلسرد نشوند .

حاج سید عبدالرحمن شهشالی - خداوند انشاء الله آهائیکه در ناپید این مجلس کوشش دارند توفیق و عنایت فرماید .

آقای میرزا محمود خونساری - امروز قرار بود که نظامنامه وزارت داخله قرائت و مطالب متفرقه در آخر گفتگو شود شروع بقرائت نظامنامه شد در این موقع آقا سید محمد مجتهد تشریف آوردند و اظهار فرمودند که یکی از صاحبصنایان قزاق مرا ملاقات کرده میگفت تکرانی از طرف حاجی شیخ فضل الله بنگر افغانیه فرستاده شده که به آقایان نجف مغایره نمایند من خجالت میکنم که بگویم چه عبارتها داشت اگر چه تکرانیها قبول نکرده اند ولی شاید بعد بزند زود قدغن شود که این تکرانات را نزنند اگر چه حال آنها بر همه معلوم است ام از اینکه تکرانی بزنند باز نزنند .

معاون وزارت داخله - قدغن شده است که این تکرانات زده نشود (شروع بقرائت نظامنامه داخله شد) پس از قرائت چند ماده و فصل معض تقنین بقدر نیم ساعت از مجلس برخاسته باطاق آسایشگاه رفتند بعد مراجعت کرده و مجلس منتهی شد و شروع بقرائت نظامنامه وزارت داخله گردید .

آقای سید محمد تقی - اقداماتی که از طرف وزارت داخله شده با اطراف از بعضی نقاط جواب رسیده .

قریب باین مضمون از عراق حضور اتابک اعظم تلگراف مبارک زیارت مراتب برض رسیده جان تبار در همراهی با حکومت مسامحه نکرده بر مبارک قسم است که اگر سرموئی کوتاهی شده باشد علاوه بر خدمات اجزادی پنجده سال است دعا گو مشغول حفظ امنیت بوده باین وضع عراق خیلی سخت بوده اینکه عرض کرده اند که جان تبار همراهی نکرده ام از زمانیکه فخر الملک بود هم قسم بانویچه و غیره مشغول حفظ امنیت بوده سه روز قبل فرستاده که میخواهم حاج آقا محسن را حرکت بدیم سر باز حاضر شود گفت میگویند این شخص ناخوش است خود بد مرتقم بدیم اولاد او حقا و او میگویند این شخص

مريض است اگر حرک داده شود اسباب هلاک او خواهد شد لهذا تفصیلا گفتگو کنیم در این باب حکم وزیر چنگ لازم است باین حال امر بر حکومت مشتبسه روز بعد گفتیم بروم با سالار نظام گفتگو نمایم .

تلگرافی از نهاوند رسیده بود قرائت شد حضور اتابک اعظم پریروز در جواب دستخط عرض کردم اجازه داده شود از راه همدان بمرق برود همچو تصور خواهد شد که بواسطه وقایع نهان مدتی مشغول دیدو باز دیده خواهد بود و حال آنکه خدمات دولتی فوری الاجرا است فردا بطرف عراق حرکت کرده و امید وار است بزودی خدمت مرجوعه انجام بدهد چیرم سرباز و توپچی را از ایالات خواستند اد لایذ خود دادند (زین العابدین) تلگرافی از اهلبدر رسیده بود قرائت شد حضور اتابک اعظم چند روز قبل تلگراف تبریز را بتوسط سادات مشکین فرستاده بودم اردیبهشت که با اصلاح یا باید خارج شود الان مراجعت نمودم بجهت اصلاح حاصل شده (رشید الملک) تلگرافی از زینجان قرائت شد حضور اتابک اعظم تلگراف رسید ام فرستادم صاحب منصبان را از اطراف بیاورند در باب نظم ولایات آنچه بمقتل قاصر میرسد حاضر و تازه روز دیگر حرکت خواهم کرد (سهاشاه) تلگرافی از مشهد رسیده بود قرائت شد عبدالله قیسری و یک نفر دیگر که اسیر فروخته است مردو را دستگیر و تحت الحفظ روانه خواهد نمود و این دو نفر با گاری پست فرستاده میشوند مقرر فرمایند مخارج آنها از کجا داده شود .

از سلسله تلگرافی رسیده بود قرائت شد بتوسط آقای حاج امام جمعه حضور و کلا معترم و حجج اسلام تفصیل تمهیدات اسمعیل آقا برادر جعفر آقا معلوم و اقدامات ملت در تلگرافات سابق اشاره شده بجهت الله تعالی از انبال شاهنشاه اسلامیان پناه در تمت ریاست حاج پیش نماز قلمه قطور نسخه و اشراذ مقاومت نیاورده قرار نموده و در آنجا چنگ شده فرار کرده اند تا حدود ما کو خیلی باعث ازدیاد دعا گوئی گردید از طرف ملت سه نفر از طایفه شکاک متقول عده تلفات و مجروحین آنها بطور صحیح معلوم نیست راپورت مفصلا عرض خواهد شد در خصوص اسلحه و آسایش این سرحد لایحه مخصوص بتوسط پست ایفاد مستعدی است توجه مخصوص شود .

آقای میرزا محمود خونساری - چندین مطلب بعضور و کلا محترم عرض میدارم یکی در خصوص خالصه جات طهران است که چند روز قبل عنوان شد جمعی حالا مرا ملامت مینمایند که چرا عقب نمیکشی و رئیس عالییه پاره تصرفات میکنند یک فقره هشت هزار تومن مخارج اجزاد گرفته و خودش خورد دیگر از بابت خرج قنات و غیره باین اسامی این خرج تراشی را میکنند با وجود این بطور وزیر مالیه اطمینان حاصل نموده فقره دیگر در خصوص سالار مخفم است نوشته است من مقصر نیستم در صورتیکه در حضور شش نفر از و کلا معکات شد و تصحیح او مدلل گردید عیدانم وزیر عدلیه بجهت ملاحظه او را سیاست در مجازات نمیکند و در خصوص اصیف الدوله در اب فروش دخترها در عدلیه حاضر نمیشود با اینکه وزیر عدلیه گفتند نباید بیبلاق بروید معذک رفته است .

احسن الدوله - آن روز در خصوص خالصه جات عرض کردم نصره المالک خالصه را قبول میکنند و امساله پنج هزار تومن علاوه میدهند پنجساله اجاره میکنند و هر سال صدیق الدوله ده هزار خروار علاوه میدهند و پنجساله باین ترتیب جبه ندادند که باریس حالبه باشد .

آقای سید حسن قتی زاده - در خصوص آصف الدوله میگویند حاضر نمی شود و در این شهر نیست گمانم این است حاضر نشود بهتر است واقضاح ما کتر بجهت این که از یاز سال که فرمان مشروطیت صادر شده نزدیک است بالمره مجازات از میان برود یک نفر را بجزایز نرسانیده چنانچه می بینیم پس از چند ماه که وثیوت تقصیر حالا نمیگویند تب کرده و باید از او ضامن گرفت و او را رها کرد در صورتیکه مثل آفتاب روشن شده که تر کمن را دعوت کرده و مسلمان را با سیری داده میگویند سی هزار تومن بدهد بضمامن خلاص شود و حال آنکه چندی قبل چهل هزار تومن میداد بموجب حکمی که نوشته شده بود قرار بود که مجازات بدنی داده شود حال معلوم نیست در باره او چه خواهد شد هنوز حکم او عالی خوانده شده و شرها و عقلا مجازات او لازم است و باید قطع شؤنات بشود حالا باین ترتیب می خوانند او را خلاص نمایند .

آقای میرزا محسن - فردا جد از عدلیه بخواهید اگر مسامحه شد جدا باید مجازات او خواسته شود .

حاج سید نصر الله - گمان ندارم اگر در این باب مجازات داده نشود دیگر در ایران تقصیری پیدا شود که متعقب بمجازات باشد البته مجلس باید در این باب سختگیری نماید .

آقای سید حسن قتی زاده - مخصوصاً دسته بندی کرده و محرک شده و سردارها اجاع کرده اند که نمی گذاریم او مجازات شود اگر این طور پیشرفت حاصل نماید دیگر در این مملکت مجازات نمیشود با حدی داد هر سنی این دسته بندی را میکنند .

(قرار شد که وزیر عدلیه سه شنبه بیایند بمجلس)

آقای میرزا محمود خونساری - مطلب در خصوص ملک التجار بود که بوزارت خارجه نوشته شده بود چه جواب داده اند .

رئیس - فقط دو لایحه از سفارت روس فرستاده اند و هنوز ما جواب نداده ایم ملاحظه نمایند و ثبت آنرا برداشته و هر چه لازم است جواب داده شود .

آقای میرزا محمود خونساری - یک فقره دیگر در خصوص گرانی بلیط راه آهن است که اعلان نموده اند از پس فردا بلیط را گران نمایند .

رئیس - بوزارت فوائد نوشته شده که صورت قرارنامه آنرا بیاورند گفتگو شود .

خیاطباشی - ما همین قدر میگوئیم که بطوریکه قرار گذاشته اند هر صندلی چند نفر سوار شود همانطور رفتار نمایند .

احسن الدوله - این همت را بکنند که مدتی سوار ماشین نشوند و بهمان خرسواری های قدیم رجوع کنند .

وکیل التجار - این مطلب صحیح است ولی باید بترتیب صحیح جواب دادو از روی کتر آن گفتگو نمود و آنکهی اهلایاتی ک داده میشود از هر کجا باشد باید بتطالع نظیه باشد و همچنین اگر چیزی میخواهند اضافه نمایند باید بوزارت فوائد عاسه اطلاع بدهند (مجلس ختم شد)

مذاکرات روز یکشنبه سیم جمادی الثانی دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز شنبه ۲ آقا سید محمد تقی قرائت کردند.

مرتضی قلیخان در قانون اساسی فصل آزادی انطباعات هنوز تصویب نشده بهتر آن است که آن ماده تصویب شود تا تکلیف اصلاح این قانون معلوم گردد.

رئیس - بکس است اول باید مجازات معین شود بعد از آن فصل بگذرد.

آقا سید حسن تقی زاده - گمان بنده این است آن ترتیبی که آقا میرزا مرتضی قلیخان اظهار داشتند صحیح است در قانون اساسی ماده که راجع به مطبوعات نوشته شده در آن خیلی گفتگوها شد و گفته شد تا قوانین مجازات معین نشود نمیتوان تصدیق کرد ولی این ترتیب مخالف است با آن ماده که در آنجا نوشته شده زیرا که اعتبار آزادی در اینجا راجع به وزارت علوم شده.

وزیر علوم - اینجا آزادی فقط نظر روزنامه و لوایح است و در کتب فقط همینقدر اشاره شده است که باید ملاحظه شود.

آقا سید حسن تقی زاده - در آن ماده در کمیسیون خیلی گفتگو شد همان عبارتی که نوشته شده مخالف با این قانون است و باید در اینجا فقط مجازات معین شود و آن عبارت قانونی بحال خود باقی باشد.

آقا میرزا محسن - شما آرزوی در خصوص کتب گفته بودید که باید ملاحظه شود.

آقا سید حسن تقی زاده - بنده فقط در کتب که مذهبی است گفتیم باید بنظر وزارت معارف برسد نه مطلقاً.

وزیر علوم - آزادی و عدم آزادی مطبوعات خیلی اسباب شبهه شده است بجهت مردم اگر با من باشد من هیچوقت صلاح نمیدانم چند حکایت در کابلستان که اول کتاب اخلاقی است درج شود اینجا نوشته شد هرگاه در روزنامه ما الفاظ قبیحه نوشته شود مجازات داده میشود همچنین در کتب خیلی وقت باید کرد که خلاف مذهب نباشد و حال خیلی از کتب در اینجا چاپ شده و مردم هیچ در فکر نیستند مثلا گفتیم لغو نوشته نشود چه لغوی بدتر از دیوان بنما است یا اینکه منافی با مذهب نباشد مثلاً استان السیاحه در طهران چاپ شده تمام مذاهب باطله در آنجا نوشته شده است.

حاج سید نصر الله - آنها که نقل قول است ولی ما از مقبولیت مبتلا بودیم از قبیل کتاب حسن و حسین که مخالف با عقیده مذهبی ما است و تفسیر کعبه عقیده اشاعره را اشاعه داده ولی حالا بعضی مجازات همه آنها رفع خواهد شد.

وزیر علوم - حکم این لایحه قانونی ملاحظه شود بعقیده بنده عیبی نداشته باشد که مفتش برای کتب باشد.

حاج سید نصر الله - امیدوارم انشاء الله بعد از این نه از روزنامهجات و نه از اعلانات خلاقی بوجود این قانون مجازات صادر شود و همه توانم هم رفع گردد و حال

آنکه در سابق مامقتض داشتیم و به قسم بیه مبتلا بودیم ولی حالا مبتلا نخواهیم بود و بی مفتش اصلاح خواهد شد.

آقا سید حسن تقی زاده - در کتابها اگر دقت شود و همچنین در روزنامه ما چنانچه یک کتاب مقابل شاهنامه باید یک سطر خلاف قانون باشد در اینصورت باید زحمت بکشند از اول تا آخر به بینند و این طول مدت لازم دارد پس همان تابع مجازات قانونی باشد ولی در کتب مذهبی طوری انجمن قرار بدهند که قبل از وقت ملاحظه شود و آن انجمن هم از علما باشند که اهل خبره و بصیرت باشند و کتب مذهبی را بکلی از آن ترتیب خارج کنید و فصلی بجهت بپوشید.

آقا سید محمد جعفر - کتب ضلال یک نفراد جلیه دارد که محتاج به تحقیق نیست و ممنوع است و یک نفراد خبیثه دارد و البته باید تحقیق شده و بطبع برسد مثل کتب عارف ادرا باید اهل خبره ببینند اگر صلاح بود طبع شود والا فلا.

حاج سید عبدالرحمن شهبهالی - تحقیقی که آقای تقی زاده کردند تمام است.

رئیس - اینجا باید تصدیق در کمیسیون بشود.

آقا سید حسن تقی زاده - خوب است چاپ شود.

رئیس - پس از فی الجمله ملاحظه در کمیسیون چاپ میشود پس چند فصلی از نظامنامه حکام قرائت شد.

آقا سید محمد تقی - تلگرافی است از قصر میرزا حسین حاج میرزا خلیل و آقای اخوند ملا کاظم خراسانی و آقای آقا شیخ عبدالله مازندرانی متع الله المسلمین بطول بقائهم بجلست رسید این است که قرائت میشود قرائت شد.

(صورت تلگراف) از قصر بطهران مجلس محترم شورای ملی رفع الله قواعد تلگراف موحش انجمن شریف واصل واز مضالفت مخالفین با مجلس محترم ملی اسلامی خواطر قاطبه اهل اسلام ملول گشته عموم اهل علم و کافه متعلمین شریعت مطهره حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله و سلم را اعلام میدارد که خوانند متعال گسواه است ما باید دادرغرضی جز تقویت اسلام و حفظ دماء مسلمین و اصلاح امور عامه نداریم علیهذا مجلس که تأسیس آن برای رفع ظلم و افات مظلوم و اعانت مایهوف و امر بمرور و نهی از منکر و تقویت ملت و دولت و ترقیه حال رعیت و حفظ بیض اسلام است قطعاً متلا و شرها و عرفاً راجع بلکه واجب است و مخالف و مماندان و مخالف شرع انور و مجادل با صاحب شریعت است رجاه و اتق که تا کنون انشاء الله تعالی کسی مخالفت نکرده و نخواهد کرد و هرگاه برخلاف این مضمون کتباً و تلگرافاً نسبت بپادشاه شود کذب محض است و حضار را اصلاح ندیدیم. مهمات را اطلاع دهید.

العقیز نجل حاجی میرزا خلیل العقیر عبدالله المازندرانی الاحقر محمد کاظم الخراسانی.

آقا سید محمد تقی - عموم اعضای محترم کمال تشکر را از این مساعدت حجج اسلام ادام الله غلالهم که مبنی بر ترویج شریعت حضرت خیر الانام علیه صلوات الله الملك الملام و حفظ بیض اسلام است داشته و دارند و استنداده توفیق تأیید آن وجودات محترم را از درگاه حضرت احدیت مسئلت

می نمایم عموم و کلاشکر این بل بل مراحم از حجج اسلام کمال شکر گزازی و دعا گوئی را اظهار داشته اند.

مذاکرات روز سه شنبه جمادی الثانی دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز یکشنبه ۲ آقا سید محمد تقی قرائت کردند.

آقا ملا حسن وارث - بعضی لایحه های چاپی و ژلاتینی انتشار داده اند و خیلی تمجید و تشریف از بعضی و کلا کرده اند و نوشته اند که بعد از بواسطه این و کلا آزادی بما داده شد و فرزندشان از این آزادی آزادی منسوب است مقصود اینگونه اشخاص معلوم است بنده هم بعضی هارا میشناسم.

وکیل الرعایا - این شخص پنج هزار تومان گرفته هزار تومان نقد و باقی بقسط اگر بخواهم بگویم همه خواهد شد و شاید ترک کند اگر ترک نکرد خواهد گفت.

حاج سید نصر الله - این مذاکرات که در فلان روزنامه مهمل می نویسند با لایحه منتشر نمینمایند ربطی به مجلس مقدس ندارد.

آقا سید محمد تقی - فرض آقا ملا حسن وارث این است که پاره نسبت ها بعضی از وکلا داده اند در صورتی که چیزی خلاف تقویت شرع انور از آنها صادر نشده است.

احسن الدوله - آقایان اشتباه نشود که از آب دهان سک دریا نجس نخواهد شد مذهبی که بیک لایحه باطل با حق بشود مذهب نیست خیالات این اشخاص معلوم است.

حاج امام جمعه - همه خیالمان این بود که بدینتی تمام شده و خوشبختی پیش آمده ولی میبینیم روز بروز بدتر شده است ما پادشاه را نمیگوییم مهربان نیست ولی در فکر هم نیست اما وزرا هم که هیچ در فکر نیستند ما هم فقط هر چند روز یک مرتبه میآیم و نطق خود را تقریر مینمایم بخدا قسم مملکت از دست رفت اگر در دوره ما مملکت از دست

برود ما قیامت مورد طعن و لعن خواهیم بود مجلس بتکلیف خود رفتار نمیکند تکلیف مجلس دادن دستور العمل ها است تاکنون چه کردند وزرای ما هیچ در فکر نیستند این تلگراف را ملاحظه کردید چه باید کرد از اینکه هر چند روز یکمرتبه مجلسی مذاکره کنیم چه فایده عاید میشود دشمن های خارجی هیچ داخلی بدتر است از این ژلاتین و لایحه ها که گردن چه فایده دارد من آشکارا میگویم آن اشخاص میخواهند باصل دین تیشه بزنند.

وکیل التجار - در مسئله ژلاتین مکرر عرض کردم که این مسئله ایست که هر کس یک مرتبه دارد شب یک چیزی نوشته منتشر مینماید.

حاج امام جمعه - خدا شاهد است این اشخاص که اینگونه چیز هارا نوشته منتشر می نمایند چه در روزنامه و چه ژلاتین غیر از یاد دادن مملکت و بر هزیدن مجلس هیچ مقصودی ندارند.

وزیر عدلیه - اینکه فرمودید وزراء همراه نیستند اگر ساکت باشم تصدیق خواهد بود من از روزی که تصدیق اینکار شده تمام خود را مصروف این مطلب داشته ام که رضامندی عموم ملت را فراهم آورم.

حاج امام جمعه - نمیخواهم معاجه کنم ما

می بینیم متظلمین و عارضین که از عدلیه متشکی هستند.

وزیر عدلیه - مگر شما بگو که اعتماد ندارید این کمیسیون و کلا که از طرف مجلس در دیوانخانه حاضر هستند از آنها استفسار بفرمایند که مشغول بکار هستیم یا نه؟

صدیق حضرت - بنده مکرر بفرز رسمی رفتم بدیوانخانه اینکارهایی که این شخص وزیر صورت داده هیچ وزیر نمیتوانست صورت بدهد.

حاج امام جمعه - از این تصدیق شما و تمجید گفتن ما احقاق حق مردم نمیشود.

وزیر عدلیه - مگر وزیر داخله مشغول کار نیست تمام جزو همین ملت هستیم و طالب مشروطیت می باشیم و جان و مال خود را روی این کار گذاشته ایم.

حسنعلی خان - امروز مجلس از رسمیت خارج شد و کبک و کبکوزیر نمیتواند اینطور معاجه نمایند گذشته از اینها تمام فرمایشات حاج امام جمعه صحیح است ما هر یک دیگری را گول میزنیم هیچکدام از وزراء بتکلیف خود عمل نمیکند و آنسگی هر کس بتکلیف خود عمل کرد دیگر محتاج باظهار امتنان نیست اما بنده شخصاً از جهت اینکه وزارت عدلیه سفارت روس رفته و ترضیه خواسته اند اعتراض دارم هر چه فکر میکنم از مثل شما وزیر عدلیه بید است وجهت آنرا نمیفهمم.

وزیر عدلیه - اینکار را من نکردم بصوب وزارت خارجه و مجلس شورای وزرا اینکار را صلاح دانسته اند نمیتوانم سبب انرا اظهار نمایم.

رئیس - این مطلب گذشت مطلب دیگری است که باید مستقیماً از وزارت عدلیه سؤال شود.

آقا میرزا محمود دخواساری - یک مسئله است که در حقیقت تا حال در این مملکت ندیده ایم بدانیم فعلاً چه مجازاتی برای سالار مفتخ معین شده است.

وزیر عدلیه - اولاً باید بدانیم این مسئله که ترکان می آمدند در آن حدود با سپری میبردند اول کار نیست.

آقا میرزا محمود دخواساری - صحیح است.

وزیر عدلیه - این مسئله در زمان سردارهای بزرگ معمول بوده است همینطور که از آن طرف میآمدند اسیر میبردند از آن طرف هم میرفتند بغارت میآوردند و این مطلب معمول بود تا حال هم چنین معاجه نشده بود که حال در سایه مشروطیت انجام گرفت استنظافات علنی شد که هیچ کسی هم ایراد ندارد معرانه هم با اجزای دیوانخانه و کلا مشاوره در باب مجازات او کرده بودیم و بر همه هم مسلم بود که سالار مقصر است پس از ثبوت تقصیر هم بلا فاصله او را محبوس داشتیم هر چه امر او کردند که ضامن بدهند قبول نشد ما این معاجه را همینطور محفوظ داشتیم و در این معاجه پای سردار ها در کار بود که تاکنون چنین چیزی ندیده بودند گفتیم باید تا یک مجلس هم باوزرا مشاوره نمایم یک مسئله دیگری هست و آن اینست چون این مطلب مسئله قضاوت و جنایت است گفتیم در مجلس فوق ماده که شش نفر از علمای و کلا حضور داشته باشند حکم شود مادامیکه ما قانون نوشته نداریم از روی دماغ شخصی هم نمیشود معاجه کار کرد چند روز قبل آمدیم این کمیسیون و کلا را بخواهم و کلا می تبریز نبودند امروز آمدیم بجهت همین

مسئله حالا هر طور صلاح است همان قسم رفتار شود و آن حکم علنی شود.

حاج سید عبدالرحمن شهبهالی - آقای حاج امام جمعه بیاناتی کردند که باعث دلسوزی است بیانات شاهام در مقابل معنوی بود بر لزوم سعی و پیش بردن کار آقایان و کلا و وزرا باید تکلیف عمومی داشته باشند تا نداشته باشند نمیتوانند خرابی دیگران را اصلاح نمایند.

وزیر عدلیه - این جواب بود بجهت سؤال مقدر مطلب حاج امام جمعه ربطی باین مسئله ندارد.

(در این موقع آقا سید عبدالله مجتهد آقای حاجی خمای و جمعی دیگر از آقایان رشت به مجلس تشریف آوردند.)

بیرالعلوم اظهار داشتند که حضرت حجة الاسلام آقای حاجی خمای محض ملاقات آخرین به مجلس مقدس تشریف آورده اند امروز هم قصد تشریف بردن دارند کمال مسرت و امتنان را هم از کلا عظام اظهار میفرمایند در آنجا هم نهایت مجاهدت را در پیشرفت اساس مقدس مجلس خواهند داشت عموم و کلا از ابراز ملاطفت و مساعدت حضرت حجة الاسلام نهایت تشکر را نمودند.

دکتر ولی الله خان - اینکه فرمودید مطلب بملاحظه اینکه پای سردارها در میان است در مجلس مطرح شود البته بدیهی است که هر گفتگویی که بیان بیاید لابد شخص طرف بیکطایفه بستگی دارد.

اما اینکه فرمودید بجهت صدور حکم کمیسیونی منقده شود حاجت بکمیسیون نیست حکم شرع مایکی است بکنفر از علما و حجج اسلام که حکم فرمودند کافی است.

وزیر عدلیه - چون مطلب اهمیت داشت و تا حال کسی چنین حکمی را ندیده بود گفتیم اینطور باشد والا بدیهی است مطلب جزئی رجوع به وزرانی شود حکم شرع هم یکی است.

آقا سید حسن تقی زاده - در اینکه ترتیب عدلیه طوری ظاهرش مرتب است که ایراد نمیشود گرفت حرفی نیست ولی عینه نتیجه است که آن مجازات است و این مطلب بکلی از این مملکت رفته بنده

آروز عرض کردم اگر بنا بشود سرداری در تحت قانون گرفتار شود سایر سردارها جمع شوند و افتشاش نمایند بنده هم فردا گرفتار میشوم سادات جمع میشوند و افتشاش مینمایند آنوقت قانون از میان خواهد رفت عده مجازات است کمیسیون هم بعقیده بنده لازم نیست زیرا شما که رئیسید نشسته اید حاجت بیودن وکیل هم نیست که هر روز بری یک کاری داشته باشد از وکلا بخواهد و این کم کم معمول میشود این شخص دو مجازات دارد یک مجازات شرعی آن معلوم است و یکی هم عرفی که خیانت بر رعیت و دولت کرده است پس در این صورت کمیسیون قائمه ندارد اینطور که حضرت والا فرمودند مایک رای داده ایم اجزاء عدلیه هم یک رای دیگر سوال آنکه حکم باید با عدلیه باشد از فراری که شش بنده ام را و کلا که مهر کرده بودند در مجلس عدلیه آورده را در مجلس وزرا اظهار داشته اند نموده اند این رای و کلاست تکلیف چیست در معاجه اجزا ووزارتخانه از طرف دولت مستقیماً معین می شوند ولی این جا اینطور نیست بلکه بکس بسته و تابع وزیر وقت

است و رای همه بر گشت میکند بیک رای که آن رای شخص وزیر باشد.

وزیر عدلیه - اینجا قیاس است صدر دیوان خانه سی سال است و حالا هم صدر است و همچنین رکن الممالک والحدود من یک نفر از بستگان خودم را وارد کار نکرده ام بیعت دوم حکمی که وکلا نوشته مهر کرده اند برای خود من است هنوز ابراز نداشته ام اینکه گفتید وزیر باید مختار باشد اگر مرا امین می دانید یک ماه هم از من نبرید که چرا این مجازات بتأخیر افتاده شاید من چنین صلاح دانسته ام.

آقا میرزا فضلعلی آقا - در اینکه ما باید بوزرا اطلاع دهیم داشته باشیم حرفی نیست ولی باید اطلاع دهیم بگفتن نباشد باید ترتیب آثار بشود امروز ما محتاج بدو چیز هستیم از یکجا عنوان شرفیه میشود میگویند فلانی ما اشکال تراشی میکنند نمیکند از کار پیش برود این یکدسته از دوستان ما هستند بکسرته دیگر هستند که اگر یک انزلی از ما دیدند میگویند دیدید نتوانستید موافق شرع کار بکنید ما گرفتار این دو امر شده ایم یکجای دیگر هم دشمن ها چادرها برپا کرده اند میخواهند طوری ما را متهم نمایند پس در اینصورت بگفتن نمیشود باید کاری کرد که در عدلیه تمام شود طوری هم باشد که محل ایراد نباشد و مثل موقوفی است که انگشتی که شرع ببرد خون ندارد و تا حکم باین درجه نباشد ما نباید او را حکم بدانیم بعد از آنکه صوم گفتند که یک نفر مقصر و در حق او اقدامی خواهد شد مادامی که این معاجه بعدی نرسد که محل ایراد نباشد حق ندارید مجری دارید.

آقا سید مهدی - مدتی است و کلا بیاناتی کردند و وزیر عدلیه فرمودند صحیح است و الحق بیاناتیکه امام جمعه و آقا میرزا فضلعلی آقا فرمودند هر کس متشرع است همه را میدانند بنده مختصراً عرض میکنم هنوز منظور در میان است تا منظور مرتفع نشود هیچ امری پیشرفت ندارد.

آقا سید حسن تقی زاده - وقتیکه شخص بمملکت و دولت و رعیت خیانت گذشته از حکم شرع کرد یک سیاست عرفیه دارد از قدیم هم معمول بوده و این قبایل شبهه نیست خود حجج اسلامیه هم امورات را از دیوانخانه عدلیه می خواستند که اجرا شود این مطلب منافی با شرع نیست البته سیاست باید هر چه زودتر مجری شود چون وقتیکه بسط ید در مملکت نبود امورات را راجع بنظر جمعی میکردند حال عرض میکنم تقصیر و خیانتش باین ترتیب ثابت شد مقصود این است که مجازات تأخیر نیفتد.

آقا سید محمد تقی - حکم عرفی را توضیح نمائید احکام عرفیه نباید بر خلاف شرع باشد.

وزیر عدلیه - من قائل بدم بسط ید نیستم من وزیر عدلیه هستم که الان حجج اسلام حاضرند و کلا هم حضور دارند حکمش را بفرمایند من فرما صبح مجری دارم.

وکیل الرعایا - آیا اگر سردار خائن را دولت نخواهد مواج بدهد این خلاف شرع است یا سردار خائن را نخواهند در سرحد بگذرانند این مطلب خلاف شرع است.

در این موقع آقای حاجی خامی رفتند و جمعی از کلا و رئیس ایشان را مشایخت = رفتند و مجلس بقدر نیم ساعت تعطیل شد.

تنگرانی از طرف حجة الاسلام آقای حاج میرزا حسین نجل حاج میرزا خلیل بعنوان حجة الاسلام آقای اسید جمال الدین انجمن شده بود قرائت شد صورت آن اینست حجة الاسلام آقای اسید جمال الدین افضیة ساه الله

تنگرانی موافقت و اصل و موافقت مخالفین که مخالفت با شرع انور است موجب ملالت فون العاده گردید واضح است که ما غرضی جز حفظ دسام و امور و اعراف مسلمین و تقویت ملت و دولت و ترقیه حال رعیت نداریم در صورتیکه و کلاه همشان مصروف اجراء مراتب مزبوره دفع و رفع ظلم و افتاه مظلومین است که شرما و عقلا تم و واجب است مخالفت و معاندت با آنها مخالفت با شریعت مطهره است و دفع و تنبیذ مخالف لازم است خداوند تعالی هم نصرت خواهد فرمود.

احسن الدوله - با آن تلگرافات که از نجف اشرف رسیده تکلیف این اشخاص چیست؟

آقا میرزا اسید محمد مجتهد - سکوت و را گذار بغدا نمودن ابدأ قابل مذاکره نیستند.

وکیل التجار - متمم فرمایشات اولیه حاج امام جمعی نتیجه مانده خوب است چیزهای لازم بی نتیجه نماند با کمال صدمه نظامنامه انجمن ها نوشته و بصره رسید و گفتیم این خیالی بحال مملکت نافع خواهد بود و حال مدتی است از چاپ در آمده و بموقع اجرا گذارده شده و اتصالات اطراف هر بیضه شکایت میرسد.

آقا سید محمد مجتهد - مشور این تفصیلات در طهران مجری شده هنوز نایب حسن فیره در کار خود باقی هستند شما از ولایات صحبت میدارید از بوشهر نوشته که باقسام مختلف از ماراه داری میگیرند.

وکیل التجار - باید از طرف وزارت داخله و وزارت مالیه با طرف تلگراف شود که ابدأ بدون کتابچه دولتی دیناری از کسی نگیرند حضرت حجة الاسلام آقا آن روز رسماً قول دادند که بیست و دو روز قانون اساسی را بدهند هنوز همین طریق مانده نظامنامه انجمنها هم همینطور.

آقا سید محمد مجتهد - جهة تأخیر چیست؟

آقا ملا حسن - جهة تأخیر این است که اطراف افشاش شد گفتند نظامنامه حکام نوشته شود و فرستاده شود.

حاجی شیخ حسن - قانون اساسی برای چه خوانده میشود در صورتیکه تمام افشاشها بواسطه نبودن قانون است هر گاه این قانون خوانده شود و فرستاده شود رفع تمام این مناسد خواهد شد؟

آقا میرزا احسن طیبی - بر فرض قانون خوانده شد و بصره هم رسید کی مجری خواهد شد عزل وزیر جنک چه شد انجمن ایالتی چه شد؟

حاج سید عبدالحمید شهشانی - مسی گویند قبول موقوف شده و حال آنکه همان تیولوات را بخودشان میدهند و بیشک میگیرند.

آقا سید جعفر - میگویند راه داری مدتیست بحکم دولت موقوف شده از بوشهر تلگراف رسیده که در نیست جا راه داری میگیرند.

وکیل الرعایا یاد مردان صدرات مشیر الدوله در صورتیکه مثل آقای ظهیر الدوله بجهة انتخاب کلا در آنجا بود پنج تلگراف شده الا انجمن ایالتی رسمی که آنجا بود یک تلگراف موقوف کردند بجهة چیست حکم بافتتاح انجمنها نمی شود و در صد انتخاب بر نمی آید.

آقا سید جعفر - گفتگوی ما در جزئیات نیست در کلیات است ماده یک میانه و کلا و وزراء و شاه اتفاق حقیقی نباشد کار از پیش نخواهد رفت باید محظورات را رفع کرد.

دکتر ولی الله خان - در این که باید توافق کلی بشود تا کارها پیش برود حرفی نیست در اینجا مکرر گفته شده فلان قانون نوشته شود در هیچ جا قوانین یکمرتبه نوشته نشده.

قرآن هم در چندین سال نازل شد قانون اساسی در بعضی جاها ۶ سال طول کشیده مقصود اینست صرف نوشتن نباید باشد باید محل اجرای آن را ملاحظه کرد دیگر اینکه مکرر گفته میشود که مجلس کاری نکرده بنده میگویم خیلی کار کرده ما سه قسم اندازه داریم یکی انبیاء هستند که بمظلومین فرمودند صبر کنید و بظالمین وعده عذاب دادند ثانیاً شما بودند که مظلومین را تشویق بصر و الین را نصیحت کردید سیم دارالشوراهاست که گفته اند مردم قبول ظلم نکنید و کار این دارالشوراها این خواهد بود اینکه میگویند اسباب انقلاب فراهم آورده خیر این ظلم و انقلاب از اول هم بود تا حال سنک استبداد روی قلوب بود همین که بواسطه مجلس آن سنک برداشته شد یک مرتبه آنچه بود ظاهر گردید حالا نباید بواسطه این قال و قبل - دماغ سوزانید باید اول این قتنه ها را خوابانید یعنی اول مردم را قابل کرد بعد قوانین را مجری داشت ولو صدسال هم طول بکشد.

حاج امین الضرب - چنانچه وکیل التجار میگویند که بوزارت داخله اظهار شود که نظامنامه انجمنها فرستاده شود خواهند گفت که منتظر مأمور هستند آنهم باید زودتر اقدام شود و در خصوص قانون اساسی هم جهة همان است که بعلم اهمیت دستور حکام تأخیر افتاد.

حاج سید عبدالحمید شهشانی - ایامین کردن مأمورین مکرر بجهة ترتیب باید باشد و بقدردانید صبر کرد.

حاج امام جمعه - اینکه گفتند قانون مثل قرآن است که باید چند سال طول بکشد صحیح است ولی یک مرتبه مردم را بر سر پا نمی آورند که قانون ما ناقص و متمم آن نوشته شده چه قدر ما تلگراف از ولایات شد از اینها گذشته بعضی مطالب در آن هست که الان محتاج الیه است در اینصورت چه طور میشود تأخیر انداخت اما اینکه گفتند مجلس خیلی کار کرده است حرفی نیست ولی حقیقت ندارد معلوم است مجلس غیر از اصلاح کاری ندارد آن روز گفتیم که در عالم شهود دو هیئت فعلاً داریم یکی هیئت وزراء و دولت دیگری هیئت و کلا و مجلس اینها باید دستور العمل بدهند و آنها باید مجری دارند هیچ کدام از این دو هیئت بوظیفه خود عمل نمیکند اگر محظور در بین است باید رفع کرد و الا مملکت خواهد رفت.

آقا سید محمد مجتهد - صحبت شد که نظامنامه های ایالتی فرستاده نشده سکویا از نظر آقایان معروض شده که مذاکره شد اگر نظامنامه برود که در انجمنها تصرفات بشود اسباب انقلاب خواهد شد و همچنین

تادستور العمل حکام نرود بازنایست است که با توافق آراء قرار شد که دستور العمل حکام از نظامنامه وزارت داخله انتخاب و تصویب شود و با توافق فرستاده شود حال اگر با صلاح میدانید که نظامنامه ایالتی منفرداً برود اقدام کنید.

وکیل التجار - در خصوص رفتن نظامنامه انجمنها و حکام باهم رای داده نشد بلکه در خصوص رفتن یک مأمور یا دو مأمور رای داده شد.

که دو مأمور برود یکی از طرف مجلس و یکی از طرف وزارت داخله حالا خوب است مأمورین را انتخاب کنند.

احسن الدوله - کویا تمام آقایان اشتباه کرده اند این نظامنامه که چاپ شده بتمام ولایات رفت تمام مشغول کار هستند در رئیس انتخاب میانند فرداست که فساد کلی ظاهر خواهد شد.

آقا شیخ حسین - بعضی مامورین میگویند که تصویب مجلس است مکرر گفته شد و قرار شد سه روز قانون خوانده شود یک روز صحت مقرر شود مهذا مجری نداشتیم تا اینکه مگو کلین کتابچه نوشته ایراد وارد آوردند در عوض این گفتگو ناممکن بود چند فصل قانون خوانده شود.

حاج سید عبدالحمید شهشانی - ماده یک اتفاق بین مجلس و دولت نشود کار بضرقت نخواهد کرد باین حرفها جز تشویق وقت مجلس چیزی نخواهد شد پس هر کس هر رای در محمول اتفاق مابین این دو هیئت دارد بگوید.

حاجی معین التجار - همین گفتن که آنها مخالف هستند بدتر اسباب دل سردی خواهد شد.

حاج محمد اسمعیل آقا رفیقیکه شا از حالات مملکت اطلاع ندارید بیخود چرا از وزرا ایراد میگیرید مگر آن روز هیئت وزرا نگفتند که قشون و پول نداریم مالیات هم وصول نمی شود چرا در این خصوصها که اساسی است کار نمیکنید در جزئیات گفتگو میکنید.

آقا سید جعفر - در مسئله عزل وزیر جنک هم محتاج بقشون و پول است چرا ادرا عزل نمیکنند اینها همه بهانه است.

آقا سید حسن تقی زاده - خوب است بعد از آنکه نظامنامه ایالتی تمام شده و چاپ شد باز حق نظر داریم ولی نظامنامه داخلی مویشیا اکثر موارد آن تغییر یافته - چرا وزیریکه حضور دارد در هیئت جناب رئیس ایشان گفتگو نمیکنید و بوزاریکه حضور ندارند می تازید خوب است یک مجلس در نظامنامه داخلی گفتگو نمائید و تنبیه که در این هشت ماه جناب رئیس یک ماده نظامنامه داخلی را مجری ندارند که قبل از وقت مذاکره مجلس گفته شود و وقت انعقاد مجلس نگویند هر چه می خواهند بگویند البته هر کس هر چه بخواهد میگوید و حال آنکه تکلیف مجلس وضع قانون است لااقل سه روز قرار بگذارند که قانون خوانده شود.

حاج معین التجار - مگر نباید ما اطاق خودمان را نظم بدهیم.

آقا سید حسن تقی زاده - باید سی نفر متعهد شد تا روز پنجشنبه مذاکره معلوم نباشد و قبل از وقت اظهار نکنند نباید من میگویم اگر در غیاب من مطلبی بدون اینکه قبل از وقت اعلان شود فوراً مطرح شده و رای گرفته شود من قبول ندارم (اگر بگذارند که قانون خوانده شود).

حاج معین التجار - مگر نباید ما اطاق خودمان را نظم بدهیم.

آقا سید حسن تقی زاده - باید سی نفر متعهد شد تا روز پنجشنبه مذاکره معلوم نباشد و قبل از وقت اظهار نکنند نباید من میگویم اگر در غیاب من مطلبی بدون اینکه قبل از وقت اعلان شود فوراً مطرح شده و رای گرفته شود من قبول ندارم (اگر بگذارند که قانون خوانده شود).

حاج محمد اسمعیل آقا رفیقیکه شا از حالات مملکت اطلاع ندارید بیخود چرا از وزرا ایراد میگیرید مگر آن روز هیئت وزرا نگفتند که قشون و پول نداریم مالیات هم وصول نمی شود چرا در این خصوصها که اساسی است کار نمیکنید در جزئیات گفتگو میکنید.

آقا میرزا سید محمد مجتهد - در این که بعضی از ارباب تیول هستند که خیلی مستأصل و پریشانند و اغلب می دانند باید از برای آنها فکری کرد هجا التمال این مردمان بیچاره را بر گردانیده اند و اینها هم بواسطه عدم استطاعت پسرشان شده اند ولی صاحبان تیولی که متول هستند گویا باسهای دیگر بخودشان واگذار شده است از برای آن ققرای بیچاره باید از جاهای دیگر فکری نمود.

مذاکرات روز شنبه جمادی الثانی مجلس شورای ملی

خلاصه مذاکرات روز پنجشنبه ۲۷ آذرماه ۱۳۲۰

حاج سید عبدالحمید شهشانی - از خراسان و قوچان و سایر نقاط مطالبه تکلیف کرده اند که حکومت باسم وزارت مالیه میگوید هر قدر تفاوت عمل که در سال گذشته میدادید امسال هم باید همان اندازه بدهید.

و از این ترتیب نزدیک است قوچان هم بخورد باید دانست که گرفتن تفاوت عمل محدود بعدی هست یا نیست اگر هست معین شود.

آقا میرزا اسید علی تقی - این مسئله چند روز در مجلس مطرح مذاکره شد در روز نامه هم درج گردید که تفاوت عملی که کد خدایان و میاهرین جزو میگردند موقوف باشد ولی تفاوت عملی را که حکام کل میگردند محسوب شود.

رئیس - باید در این خصوص بوزارت مالیه نوشته شود.

احتشام الاطباء - در تریب خراسان میگویند چون عمل مالیه در اینجا تعدیل شده ما تفاوت نمیدهم سال گذشته را آنصف الدوله بظلم گرفت ولی امسال زیر بار ظلم نپروریم در اینخصوص باید وزیر مالیه قرار ی بگذارند که انتساب آسایش آنها هم فراهم شود ولی مکرر بوزیر مالیه نوشته شده حضوراً هم گفته ایم میگویند باید مثل پارسال داده شود و این ترتیب باصحت موافق نیست زیرا پارسال جریمه هم خیلی گرفته اند پس امسال هم باید آن جریمه ها داده شود.

حسام الدوله - زانی در این خصوص داده شده در دفتر مجلس ضبط است رجوع بدفتر شود و مطابق آن بولایات اطلاع بدهند.

حاج سید عبدالحمید شهشانی - تکلیف ما چیست چه باید جواب بدهیم؟

رئیس - جواب را باید وزیر مالیه بدهند و مخصوصاً با حکام قرار گذاشته اند خصوصاً با حکومت خراسان که صورت تفاوت عمل را محل بصل بفرستند باید معلوم شود که آن صورت را فرستاده اند یا نه قلاً چون وزیر مالیه حضور ندارند گفتگو نتیجه ندارد خوب است همین مطالب بوزیر مالیه اظهار شود تا مسبق شوند و جواب بدهند.

صدر لطنزی - صورت تلگرافی از وزارت مالیه به مجلس آمده بود در کیفیت اختلافات عمل که بولایات مغایره بود آن صورت در دفتر مجلس ثبت است مطابق همان صورت بولایات مغایره کنند که زیادتر نگیرند.

رئیس - همان طوریکه گفته شد باید مطالب را

نوشته بوزیر مالیه اظهار شود تا جواب بدهد قلاً این قرار داد بانک آلمان است که تا حال دو مرتبه قرائت شده و بعضی اصلاحات در آن بعمل آمده بعضی نکات لازمه را هم افزوده ایم حالا باید قرائت شود این بانک بانک تجارتی است بانک تجارتی هم آزاد است دولت میتواند امتیاز بدهد و گذشته از این این بانک بعضی امتیازات داشت که هیچ کدام از آنها تصویب نشده فقط وادی از آن که مضر نبود باقی مانده قرائت میشود قرائت شد و در هر یک از مواد آن مذاکرات زیاد بمیان آمد پس از قرائت سیم - و استند برای گرفته شود گفتند چون دو فقره آن که یکی در باب مدت و یکی در خصوص مقش است بخودشان اظهار شده تا از طرف خودشان جواب نرسد رای نمیتوان داد تعیین رای مکرر شد بر رسیدن جواب در اینموقع بقدر نیم ساعت بجهة نفس مجلس تعطیل شد پس از آن مراجعت کرده شروع بمذاکره شد

آقا شیخ عبدالکریم - سه ساعت بفرمود مانده مرا وزارت داخله احضار کردند و گفتند تلگراف بکنید که متخصصین بزد از تلگرافخانه بیرون بیایند جواب گفتیم رفتن آنها بتلگرافخانه که بتلگراف بنده نبوده حالا هم بتلگراف بنده بیرون نخواهند آمد و گذشته از این بودن مشیر الممالک امساله در آنجا بر تریب که در مالیات دخلت داشته باشد عقلاً و شرعاً صحیح نیست و از آن گذشته واقعه اتفاق افتاده که جناب شیخ تلگرافی با آقا شیخ جعفر سبزواری نموده که او یکی از مستبدین است و علمای نصف اشرف مخصوصاً در باره او فرموده اند که هر کس با او همراهی نماید اعانت باثم کرده است و همچنین مطالبی شیخ نوشته است که نمیشود گفت باید آهالی آنجا حاضر نبودند از برای طرف شدن با مستبدین این حالت حالی بزد است و دبیر الممالک بمن تهدیدانه گفتند که از تلگراف شما بزد این طور شده در صورتیکه بنده از آن روز تا حال کتیباً با اسانا یا تلگراف آفر خلاف صلاح ملت و دولت اقدامی نکرده شب و روز این حضرات متظلمین مرا آسوده نمیکند از آن خوب است تکلیف بنده را معین نمایند.

حاج سید عبدالحمید شهشانی - موافق آن تلگراف که عرض کردم خدمت آقا سید عبدالکریم مجتهد آمده است بعینها همین طور است.

آقا میرزا سید علی تقی - مشیر الممالک یک وقتی مباشر مالیات بوده بر فرض حالا عارضه حادث شد دیگر نباید غیر از او کسی مباشر مالیات باشد و بنده عرض کردم حال هم میگویم اگر مطلبی بتراجع باید بگذرد بدو نفر شاهد عادل تمام میشود در این واقعه آقا سید علی حابری که مرفوم فرمودند و وکیل محترم بزد که اظهار میدارند دیگر چه جای مسامحه است

وکیل الرعایا - در این خصوص در حضور وزیر مالیه گفتگو شد گفتند محض اینکه صورت صحیح داده است میشود دست او را کوتاه کرد ولی با این خیانتهایی که حالا ظاهر میشود در مقابل آن خدمت خوب است امساله مشیر الممالک را از این کار صاف دازند و اهل بزد هم در دادن مالیات خودشان امتناعی ندارند اصلاً و قراً میباززند.

حاج محمد تقی - از زمانی که بزرگها عارض هستند تا اکنون چهار دسته عوض شده اند.

حاج محمد اسمعیل - اگر تجار بزد با کتیباً ضحک این مطالب را نوشته اند.

آقا شیخ یوسف - روزی نیست که بانجمن عراض هر بیضه از دست مشیر الممالک نیاید.

رئیس - وکیل الرعایا در این مسئله داخل بود یک روز وزیر مالیه اینجا بودند گفته شد که

حاج سید نصر الله - پس تکلیف مجلس چیست تا کی باید باین جزئیات مبتلا شد.

حاج میرزا ابراهیم آقا - مجلس حق تعقیق یا غیر تعقیق ندارد پس جهة معطلی این بیچاره ها اینجا چیست آیا بواسطه ظلم است یا نه اگر بواسطه ظلم است پس باید رفع کرد و انگهی در باب مشیر الممالک

حاج سید نصر الله - پس تکلیف مجلس چیست تا کی باید باین جزئیات مبتلا شد.

حاج میرزا ابراهیم آقا - مجلس حق تعقیق یا غیر تعقیق ندارد پس جهة معطلی این بیچاره ها اینجا چیست آیا بواسطه ظلم است یا نه اگر بواسطه ظلم است پس باید رفع کرد و انگهی در باب مشیر الممالک

حاج سید نصر الله - پس تکلیف مجلس چیست تا کی باید باین جزئیات مبتلا شد.

این مطلب را تمام کنید چون وکیل الرعایا واسطه بودند با وزیر مالیه گفتند دو باره گفتگو کنید و اجمالاً برای خود من علمی حاصل شده الان در دفتر پنجاه تلگراف بر ضد مشیر الممالک و همچنین پنجاه تلگراف برواقفت مشیر الممالک حاضر است آمدم بر سر تصدیق آقای حابری بنده خدمت ایشان شرفیاب نشده ام ولی ایشان بیچوجه در امورات دیوانی دخالت نمیکند و در صورت ندادن البته هر کس رفت خدمت آقا عرضی کرد لابد آقا باید اقسامی بکنند.

حاج سید نصر الله - پس تکلیف مجلس چیست تا کی باید باین جزئیات مبتلا شد.

وکیل الرعایا - مکرر گفتگو شد و وزیر مالیه در کمال بی طرفی در اصلاح حاضر هستند و اینکه یک اندازه از مشیر الممالک همراهی میکنند بواسطه آنست که صورت مالیه را صحیح داده است و اشخاصی که عارض هستند شایسته حق باشند و شخصاً من نباید بواسطه خدمتی که کرده ام است را مسامت نمایم اگر بطوریکه بزرگها گفتند دو نفر تاجر زردشتی را ضامن میدهند بسیار خوب است.

حسام الاسلام - باید موضوع رامین کرد که شکایت از عمل است یا از عامل.

آقا سید حسن تقی زاده - عرض اینست که مجلس را مشغول کنیم بیکی از نظلمات که در حیاط بواریستان است خوب است بکارهای مهم اقدام کنیم مکرر گفته شد که یک فاعده کلی معین است که ما هم باید مطابق همان رفتار کنیم این نظلمات را بعضی اظهار نمیشود اقدام گردید تعقیق شود پس از تعقیق راجع با ادارات کردد اگر تعقیق نشود پس از خواهد شد که تولید غرض میشود اینها مدت ها اینجا جمع شده اند پس باید یک قرار کلی داده شود که زیاد در اینجا نمانند بامه را رد کنید و ارجاع با ادارات یا تمام را قبول یا تعقیق و رسیدگی شود.

رئیس - این که جناب تقی زاده گفتند صحیح است ولی من نمیتوانم بگویم آنها یک اینجا جمع شده اند ذی حق هستند یا مدعی آنها ذی حق است از اینها گذشته همین قدر که یک اسباب بیجانی فراهم و طرف را عزل کرده اند آنوقت از هر جا باین کار اقدام شده اسباب زحمت فراهم میاید.

آقا میرزا سید علی تقی - مشیر الممالک یک وقتی مباشر مالیات بوده بر فرض حالا عارضه حادث شد دیگر نباید غیر از او کسی مباشر مالیات باشد و بنده عرض کردم حال هم میگویم اگر مطلبی بتراجع باید بگذرد بدو نفر شاهد عادل تمام میشود در این واقعه آقا سید علی حابری که مرفوم فرمودند و وکیل محترم بزد که اظهار میدارند دیگر چه جای مسامحه است

وکیل الرعایا - در این خصوص در حضور وزیر مالیه گفتگو شد گفتند محض اینکه صورت صحیح داده است میشود دست او را کوتاه کرد ولی با این خیانتهایی که حالا ظاهر میشود در مقابل آن خدمت خوب است امساله مشیر الممالک را از این کار صاف دازند و اهل بزد هم در دادن مالیات خودشان امتناعی ندارند اصلاً و قراً میباززند.

حاج محمد تقی - از زمانی که بزرگها عارض هستند تا اکنون چهار دسته عوض شده اند.

حاج محمد اسمعیل - اگر تجار بزد با کتیباً ضحک این مطالب را نوشته اند.

آقا شیخ یوسف - روزی نیست که بانجمن عراض هر بیضه از دست مشیر الممالک نیاید.

رئیس - وکیل الرعایا در این مسئله داخل بود یک روز وزیر مالیه اینجا بودند گفته شد که

اشخاصیکه از او منظم هستند هیچ نمیشود نسبت داد یا اشخاصی که با او همراهی دارند و چه اهمیتی دارد که باید حکما مباشر مالیات مشیرالملك باشد.

حاج سید نصر الله - من در اینجا حرفی ندارم میخوام بدانم تا کی مجلس دچار این جزئیات باشد آخر يك فراری بگذارید که از این جزئیات فراغت چیست مجلس بوظایف عمده خود صل نماید.

اصلاح نمایند.

حاج میرزا ابراهیم آقا - جبهه اینکه جواب عزل وزارت جنگ بمجلس نیامد چیست یا اینکه رای مجلس بر کشته.

رئیس - خیر رای مجلس بر کشت نکرده ولی از قراریکه از خارج شنیده ام خیال تقیری دارند.

آقا سید محمد تقی - مجلس کلام اینست که با باید وزرا هیئت مجلس را متقاعد نمایند که بودن شاهزاده وزارت جنگ لازم است یا اینکه آنها را باده و برابری رد نماید.

رئیس - اصل موضوع معلوم شود و آن این است که کلیه رای مجلس اینست که اگر مجلس سنا باشد از آنجا گذشته بصره همیونی برسد نه اینکه تمام واجب الاجرا باشد.

آقا سید حسن قهی زاده - اینجا هر صحتی میشود ضرر ندارد ولی خوبست در میان یک نفری همین نشود و یک حقی از خود سلب نکنیم این روزی در خصوص عزل وزرا جایز نیست در مقام قانون است مجلس همیشه اظهار عدم اطمینان از وزیری نمود کافست (همه تصدیق کردند).

حاج سید نصر الله - خوب است ترتیب مذاکره فردا معلوم شود که مجلس بوظیفه خود عمل نماید و از این مسئله ننگدوریم.

رئیس - وظیفه مجلس وضع قانون است فردا ممکن است از این عارضین آسوده شویم ولی گمان نمیکنیم باز آسوده بمانیم پس فردا چند دسته دیگر عارض و متعصن خواهند شد. (مجلس ختم شد)

مذاکرات روز یکشنبه دهم جمادی الثاني

خلاصه مذاکرات روز شنبه نهم را آقای میرزا مرتضی قلی خان قرائت کردند احسن الدوله اجازه نطق خواستند رئیس اظهار کردند که بر حسب قرار داد روز گذشته باید اوقات مجلس فقط مصروف وظایف مهمه گردد و قوانین لازمه در مجلس قرائت شود اعضاء محترم مجلس هم نهایت دقت و توجه را مبذول دارند که از این ترتیب تخطی نشود در صورتیکه مطلبی هم فوری باشد باید در در آخر مجلس مطرح شود اینک قوانین وزارت داخله قرائت شود.

آقا میرزا محمود خونساری - اظهار داشتند که این نظامنامه دارای پانصد فصل است با این حال باین زودی ها اختتام نخواهد پذیرفت . جواب داده شد که قرارداد جموم کلا دو ساعت بشروب مانده اینجا حاضر باشند . که بدون تعویب مجلس منعقد شود .

آقا میرزا ابراهیم آقا - بر فرض رای دادید وزیر مسئول را عزل نمایند مثل وزیر جنگ خواهد شد الا آن مدتی است که با اتفاق رای در عزل او دادید چه نتیجه بخشید.

وکیل الرعایا - اولاً قریب دو ماه است که این زردیها عارض هستند و بیک اندازه هم وزیر مالیه برای تحقیق حاضر شده و تحقیق شد معلوم گردید که بودن مشیرالملك ضرورت بیشتر از نبودن ایشان است در برود .

آقا سید محمد تقی - اینکه دو ماه عمل زردیها طول کشیده است جبهه آن است که مجلس به وظیفه خود عمل نکند .

آقا میرزا سید حسن - این مسئله قرار شد از وزیر مسئول خواسته شود ولی بعداً خوب است قرار شود همه روزه لااقل معاونین وزرا اینجا حاضر شوند و در این موارد اطلاعات داشته باشند

ورنه رای منتشر نشد و چون راجع بشرح بود جناب آقای میرزا سید محمد مسم فرمایش فرمودند بنده هم اجری داشتم ولی بعد که ملاحظه کردم دیدم بی اعتدالی است در هر چیز مختصری روزنامه توقیف شود نه برای این است کلاز روزنامه نویسا ابراه عثان کرده باشیم و با اینکه مجازاتی در مقابل نباشد چنین نیست از تمام آنها التزام گرفته شده که ابتدا نسبت بشرح و علسام چیزی ننویسند و در باب اشخاص هم هر چه مینویسند باید صحت داشته باشد که بتواند در مقام معاکه اثبات نمایند و این اظهار امروزه فقط برای این بود که این حکم توقیف ظلم است و مجلس میدانند که مسئول حقوق آنها بنده هستم و در گردن من است که اجراء احکام مجلس و هیچ اسلایه را بنمایم ولی این توقیف بی اعتدالی است عرض کردم که در این باب خدمت آقای میرزا سید محمد مجتهد برسم و تبدیل مجازات نایم و در نرسه دیگر هم نوشته شود که بواسطه فلان مطلب در فلان نمره مجازات داده شده این خودش رفع همه مقاسد را میکند اگر چه قانون هنوز تمام نشده ولی می نشینم با آقا میرزا سید محمد بیک مجازاتی وحسی معین می - کنیم کظام نشود .

آقا سید محمد جعفر - صحیح است جبهه هر چیزی مجازات است اما توهین بدین فقط مجازات آن توقیف است.

وزیر علوم - متعصم از نویسنده است مجازات را بکافذ و قلم نمیشود داد .

آقا شیخ ابراهیم - حکم شرعی و مجازات شرعی بر آلات نیست بر صاحب آلات است آلات معصیت را شرع نفرمود توقیف بکنند مجازات برای آن مقرر فرمود باید مجازات داد توقیف معنی ندارد .

آقا میرزا محمود خونساری - اگر در مغازه یا رچه فروشی که سی نفر اجزاء در آنجا مشغول کاسبی هستند بکنفر خلانی کرد او را باید مجازات کرد یا باید در آن مغازه را بست که تمام از نان بیفتند .

وکیل الرعایا - باید ترتیبی باشد که مخالف شرع نباشد در هیچ جا و در هیچ وقت چنین حکمی نبوده که مجازات دیگری را بکنس دیگر بدهند .

آقا سید محمد جعفر - انتشار این اعلان کفر نیست ولی خمر فروشی که در اینجا علابه میشود از او جاوگیری نمیکند و از این اعلان جاوگیری میکنند .

وزیر علوم - عمل خمر فروشی ربطی به بنده ندارد مقصود این است که بر فرض اگر در حیل المتین خلاف شرعی هم شده است توقیف نباشد آن شخص نویسنده باید مجازات بشود (در این موقع آقا میرزا سید محمد مجتهد با آقای میرزا سعادت الله مجتهد مرافه وارد مجلس شده ایشان را بهیئت مجلس معرفی نمودند بعد از معرفی خود آقا میرزا سعادت الله به بیان فصیح و شیرین تبریک و تهنیت گفتند عموم و کلا اظهار تشکر و امتنان را از قدوم آقای معظم نمودند .

وزیر علوم - حالا اعلانست مجلس میدهد در مقابل آن صحبتی نشده بود بنده خود خدمت آقای میرزا سید محمد مشرف میشوم توقیف را تبدیل بمجازات دیگر فرمایند و پیش از این در این باب وقت مجلس را تضییع نکنیم .

آقا سید محمد جعفر - خوبست مجازات از مجلس معین شود .

آقا سید مهملی - در چند روز قبل در خصوص حیل المتین مذاکره شد و خدمت حضرت حجه الاسلام هم عرض شد و امر فرمودند حالاً جبهه چیست که باید روزنامه نویسا داشته بندی کنند و کار از پیش بپزند از مجلس سؤال میکنم . (گفتند این مذاکره تمام شد .)

آقا سید مهملی - عرض دیگر این کملت با افراد و کلا اخطار کرده اند که بعد از جشن ملی دیگر مجلس نباید وقت خود را صرف جزئیات نماید وظیفه مجلس وضع قانون است باید مشغول ادای تکالیف خود باشد .

حاج امام جمعه - در خصوص توقیف حیل المتین چه شد ؟

وزیر علوم - بنده خدمت آقای میرزا سید محمد شرفیاب میشوم اینجا هر چه امر فرمودند مجری میشود .

حاج امام جمعه - مدت یکماه است که در خیال بودم در باب روزنامه حرفی بزنم اگر چه نباید متعرض حال روزنامه نویسا شد زیرا که زود آبروی آدم را میریزند ولی بر حسب قسمی که یاد کرده ام آنچه رفع و ضرر ملت است بگویم بدون فرض میگویم خواه بر نهند یا نرنهند امروز هیچ چیز از برای مجلس مضرتی از این روزنامه جیات نیست زیرا که مقصدین باینها دست آویز کرده میگویند مجلس آزادی پرورانه نویسا داده که این طور مینویسند و حال جاوگیری آنرا مجازات قرار داده اند و این مجازات پس از انتشار دادن آن مطلب خلاف شرع چه فایده دارد و آن کاری که نباید بکنند کرد .

وکیل الرعایا - مجازات قبل از جنایت هم که در شرع جایز نیست پیش از گفتن و نوشتن چه تقصیری دارد .

حاج امام جمعه - شرع کسی را آزاد قرار نداده و خداوند هم زبان را آزاد خلق نکرده است حدی از برای آن قرار داده است که نباید تجاوز کند .

حاج میرزا ابراهیم آقا - مجازات مراتب دارد اینکه فرمودید بعد از انتشار حرف خلاف مجازات چه فایده دارد همان نمره را که در اول خلاف نوشته شده است همان نمره را توقیف میکنند و نمیکارند منتشر نمایند این مجازاتی است که جاوگیری میکند .

وزیر علوم - این مطلبی را که که حاج میرزا ابراهیم آقا گفتند صحیح است و به همین جهت در سایر ممالک حق داده اند به پلیس که اگر لایحه یا روزنامه در او چیزی مضرت بجان شریعت و ملت باشد فوراً بگیرند و ضبط نمایند پس در این صورت پلیس باید که مطلع و ملتفت باشد که هر چه را دیده مایه فساد است فوراً ضبط کند .

حاج امام جمعه - این در ممالک متمدنه است که پلیسا اهل کمال و سواد هستند در اینجا ممکن نیست مگر پس ازده سال دیگر .

وزیر علوم - حالا که پلیس نداریم لابد در مقابل آن صحبتی نشده بود بنده خود خدمت آقای میرزا سید محمد مشرف میشوم توقیف را تبدیل بمجازات دیگر فرمایند و پیش از این در این باب وقت مجلس را تضییع نکنیم .

شد خدمت حضرت حجه الاسلام شرفیاب شونه و ترتیب آرا بدهند خیلی خوب است .

آقا شیخ یوسف - بیکال است این مجلس مؤسس شده است و می گردد نفوس منتظر اصلاح امورات این سلسلت هستند تا حال چه کرده اید مجلس باید در کلیات گفتگو نماید و وضع قانون کند نباید وقت را باین جزئیات صرف کرد .

آقا سید محمد جعفر - مقصود جزئیات نیست بلکه بواسطه اینست که توهین بشرح شده است .

حاج معین التجار - از این روزنامه جیات تاکنون فایده بسیار عاید نشده میگویم توقیف نشود ولی مجلس خواهش میکند که آنها هم تغییر سلسلت داده بکنند بنمایند که رفع نواقص و معایب بشود .

وزیر علوم - جبهه مجازات آنها خدمت حجج اسلام رسیده هر ترتیبی که مقرر فرمایند مجری میشود ولی یک مقاله در حیل المتین بود که بظنارت روس بر میخورد میخوام بدانم که این مقاله را تصدیق دارند یا خیر ؟

معین التجار - سفارت هم در این باب حق سخت گیری و گنه ندارد .

آقا سید حسن قهی زاده - این سؤال وزیر علوم جواب میخوام در سایر ممالک روزنامه افکار وزرا و پارلمان را مینمایانند این است که این سؤال را کردند بنده حالاً عرض میکنم شاید هم تمام همراه باشند که این مقاله صحیح نبوده دولت و پارلمان ایران کمال اتعداد دوستی را با تمام دولت دارند .

وزیر علوم - ممنونم از اینکه باین نکته توجه نموده اید .

وکیل التجار - بجهت هر جزئی مطلبی که غلط نوشته شده نمیشود در مجلس مذاکره شود رفع این جزئیات در عهده وزیر علوم است .

وزیر مالیه - اگر ملاحظه نمائید خواهید دانست که برای ترتیب مالیه تا چه اندازه زحمت دارم بطوریکه در کار درمانده ام بعضی از وکلای آمده اند و میدهند حال چاره دیده شده این است که باید بانک ملی تأسیس شود و گفتگو شد که دولت و وکلای وکلای بانک اقدام نمایند و جاوگیری بانک هم تجدید مذکور شد و صورت مذاکره هم در کمیسیون مجلس مطرح شده ولی نتیجه گرفته شده حالا از سلطنت آباد تلگراف شده که یاد آر شوم و این مطلب خیلی اهمیت پیدا کرده خوب است آن امتیاز نامه که نوشته شده بعضی از موادش تغییر داده شده قرائت و مطرح شود امیدوارم که موجب امیدواری و گشایش کاروسر افزای شود .

احسن الدوله - فرمایشات وزیر مالیه صحیح است و میدانیم که بول لازم است ولی برای تحصیل بول باید امنیت باشد .

وزیر مالیه - دو باید باشد .

احسن الدوله - پس چرا اینجا هزار تومان تفاوت خالصه را قبول نکردید .

وزیر مالیه - چرا قبول نمیکنیم هر کسی میدهد بیاید تمام آنرا که شود پس از حصول اطمینان البت قبول خواهد شد این مسئله را هم عرض مینمایم هر کس از این قبیل چیزها سراغ دارد اظهار کند و از برای بصیرت باشد من کمال امتنان را دارم .

آقا میرزا محمود خونساری - یکی از آن اشخاص بنده بودم اظهار کردم فرمودید کتابچه نوشته شود .

وثوق الدوله - در باب خالصات مینویسند اضافه از فصل کسر سال گذشته دیگران قبول مینمایند در کمیسیون صحبت شد که اول باقیال الدوله اخطار نمایند اگر قبول کردند بقودشان داده شود ایشان هم صورتی فرستاده اند دیشب رسیده فرصت ملاحظه نشد .

رئیس - منم اطلاعات خود را بگویم آن روز صحبت شد گفتند در هزار خروار و پنجاه هزار تومان و من هم پرسیدم همین طور گفتند حالا معلوم شد همان اشخاص هستند که حالا اسم خودشان را روی کاغذ آورده اند ولی چهار هزار خروار و بیست هزار تومان نقد حاضرند که بدهند فعلاً تا این اندازه معلوم است .

وزیر مالیه - در مسئله روده مه میدانید که خیلی زحمت کشیدیم و مبالغی آمدند اضافه کردند پس از مدتی مذاکره آن اشخاص خود را کنار کشید و اسباب زحمت شدند پس خوبست این اشخاص هم تا روز چهارشنبه حاضر شده چون رأس خرمن است قرار قطعی گذارده شود .

مستشار الدوله - مطرح سفار سفار وزیر مالیه بانک ملی بود ولی صحبت خاصه باین آندوه همین خودش عیب صحبت مجلس است در هر صورت عمل خاصه بهین تمام شود که هر کس بهر اندازه زیاد می کند تا روز زمین نوشته شده حاضر شوند اما در خصوص بانک نظر جناب وزیر مالیه را جلب مینمایم باینکه آن قرارداد چه بوده و چیست ؟

رئیس - آن قرارداد سابق نوشته شده و حال هم چنه چیز تغییر داده شده است حاضر است حالاً هر دو خوانده شود .

وزیر مالیه - این امتیاز نامه اول است که بصح رسیده قرائت تمام آن لازم نیست فقط سه ماده آن تغییر کرده و توضیح شده است قرائت شود قرائت شد یکی در فقره عایدات دولتی بود که قرار شده بود که تمام وارد بانک شده از آنجا بخواه وزارت مالیه بخارج دولتی و ممالکی داده شود تغییر داده شد باین که آن اندازه را که دولت طرف معامله است باینکه ملی واره میشود هاند دیگر انحصار غواصی در خلیج فارس بود آنهم توضیح شد باینکه با آلات و ادوات جسد بند الا اختراع باید باشد ماده دیگر هم در خصوص وارد نسوین نقره برای مسکوکات که در صورت تساوی شروط حق تقدم داشت تغییر داده شد که در صورت تساوی تساوی است حق تقدم ندارد وزارت مالیه در باب فوائد بانک و ترتیب تشکیل آن و لزوم نظرو دقت تا نیا در امتیاز نامه آن نطق شایان و بلین نمودند بالاخره بعد از مذاکرات زیاد قرار شد که در چند مجلس مذاکره کرده عمل بانک بزودی انجام پذیرد .

مذاکرات روز شنبه ۱۹ جمادی الثاني دار الشورای ملی

خلاصه مذاکره روز یکشنبه نهم را آقای سید محمد تقی قرائت کردند .

شروع بقرائت نظامنامه وزارت داخله شد پس از قرائت چند فصل مذاکره در این شده که اگر این طور نظامنامه قرائت شود مطالب گما ینشی مفهوم نمیشود تا درست تصحیح شود باید مثل سایر نظامنامه ها بدو چاپ شده بود کلا داده شود که از روی بصیرت دقت نموده نظریات خود را یادداشت نموده بنویسند و بعد در مجلس خوانده شده تصویب گردد .

دکتر ولی اله خان - قانون که کمیسیون پارلنتها این است که باید اعضاء آن بیکماه

موضوع شود حال بینیم اینجا مدت کمیسیون این نظامنامه بگذارد شده است

رئیس - این ترتیب در اینجا ملاحظه نشده و **وقایع** - ملتزم نیست کمیسیون به عرض نمودن اعضاء (اغلب اظهار داشتند که چاپ شود وبعد ملاحظه نمایند)

رئیس - این ترتیب ممکن نیست بهتر این است این دوره خوانده شود و دوره بعد هر کس خواست اصل همین نسخه را چند شب برده دقت کند و ایرادات خود را بنویسد

حاج امام جمعه - گویا قصد شما اینست که تا یکسال دیگر تمام نشود لافل بیست نفر خواهند خواست که ملاحظه کنند و این ترتیب مدتی بطول خواهد انجامید اغلب گفتند که باید بطبع رسد

صدیق حضرت - حالا که از شد چاپ شود بهتر آن است که آقایان روز آخر همه اوراق خود را امضاء نموده که معلوم شده کی دقت کرده و کی دقت نکرده

آقای سید حسن تقی زاده - اگر چه عرض بنده تاریکی ندارد ولی باین ترتیبی که پیش میروم هر وقت اظهار کنم تا زگی دارد همیشه گفته ام در هر کار که پیش میروم نباید از روی ترتیب باشد خصوص در کاری که سادات و اعیان یک ملت و یک مملکت بسته باو باشد کمان من اینست که اگر در دنیا هیچ مجلس و پارلمانی تشکیل نشده بود واز برای هر کاری ترتیبی همین نکرده بودند و ما میخواستیم از نو یک اساسی برپا کنیم از این ترتیب بی نظم ترتیبش الان یک سال از صدور فرمان میگذرد و در این مدت هیچ رعایت نظامنامه داخلی مجلس نشده است بهتر آنست که از اول سال دوم اردوی نظامنامه داخلی رفتار کنیم کمیسیونها از روی ترتیب مرتب نمایم نظامنامه را از قبل از مذاکره مثل همه جا چاپ کرده به بهیچ مذاکره هر روز روز قبل از طرف رئیس مجلس معین شده بی ترتیب صحبت نکنیم بر فرض این نظامنامه صادر کمیسیون تقی شود اصل نسخه که بمجلس نمیداد که معلوم شود چه تغییری در کمیسیون داده شده است فقط همان نسخه را که کمیسیون ترتیب میدهد در مجلس قرائت میکنند و حال شاید در اصل نسخه پنجاه اشتباه شده باشد و بعضی ملاحظات در اصل نسخه بود که بکلی از بین میروند

محقق الدوله - این رعایت باید از یک نفر باشد یا از تمام؟

آقای سید حسن تقی زاده - خیر از همه گذشته از این ما در این مدت یکسال ابد رعایت از این نظامنامه نکرده ایم و کلیه این نظامنامه داخلی را مثل کتاب سندی فرض کرده ایم که فقط بجهة تصحیح ترتیب شده باشد اگر کسی خواست رفتار نماید و الا فلان شخص رئیس که مسئول اینکار هستند باید این نظامنامه را منجمد سازند

رئیس - اگر منحصراً به بنده باشد مشکل است بنده از عهد آن بر آیم باید همه همراهی کنند

آقای سید حسن تقی زاده - گویا آقایان ملتفت نشدند دوباره توضیح شود مثلاً هر مطلبی که باید از آنجا که روز قبل اظهار شود که دیگر

کسی حق تعطیل نداشت باشد که از موضوع خارج شود رئیس هم بکسی حق نطق ننهد دو طرف رئیس باید فاصله باشد دو نفر نائب رئیس طرفین ایشان بنشینند سایر مطالبی که در نظامنامه است رعایت شود آنوقت بخوبی و آسانی مجلس منظم خواهد شد

آقای میرزا سلیمان محمد مجتهد - همه ترتیب و نظم داخلی مجلس و رسیدگی بحال و کلاه است همین مسئله آن دست آویز مفسدین شده و اگر این ترتیب درست نشود هیچ فایده مترتب نخواهد شد

حاج امین الضرب - حالا تکلیف باین نظامنامه حکام چه شد؟

رئیس - باید چاپ شود

حسام الاسلام - تا کی باید این مملکت بر سر یک پا بماند یک نظامنامه ایالتی داده ایست این همه افتخار بر پاشد باید این نظامنامه هم تمام شود تا تکلیف معلوم گردد آخر مملکت از دست رفت

حاج سید عبدالحمید شهبانی - اگر دستور العمل حکام تمام شود و تصحیح شده زودتر بحکام داده شود با نظامنامه ایالتی آن وقت آن طوری که جناب حسام الاسلام گفتند تصحیح می باشد

آقای سید حسین - خوب است اجازه داده شود ایندوره قرائت شود بعد هم بطبع برسانند

آقای میرزا محسن - بمقیده بنده تجویز شود بهتر است

آقای سید محمد تقی - در این باب آنچه مذاکره شد کابست باید طبع شود

آقای میرزا سید علی تقی - قانون اساسی چه طور آنهم محتاج بچاپ کردن است او را بیاورند قرائت نمایند

حاج محمد اسمعیل آقا - حالا که قرارداد چاپ شود خوب است تکلیف ولایات و رعیت و مالیات معلوم شود حالا وقت محصول است بعضی جاها رعایا با مالکین را بنده و بعضی جاها از دادن مالیات مسامحه دارند و شاید اسباب افتخار فراهم آید

رئیس - این نظامنامه راجع باین جزئیات نیست این دستور العمل ولایتی است برای حکام و این ترتیبات جزئی را خود حکام باید رسیدگی نمایند

حاج محمد اسمعیل آقا - پس یک حکم کلی از مجلس برای حکام صادر شود اما مالیات گرفته شود بانه امنیت باید باشد در آذربایجان از این ده نیست و در تمام منظر دستور العمل مجلس مستند

آقای میرزا محمود - همینطوری که حاج محمد اسمعیل آقا فرمودند تمام مملکت هرج و مرج شده منتظر دستور العمل هستند چه ضرر دارد چند روز از صبح تا عصر نشسته قرائت شود بنده ملتزم می شوم که قبل از آن که این دوره تمام شود بنده این نظامنامه را چاپ کرده به و کلاه بدهم که در دوره دیگر از روی چاپ شده دقت نمایند

آقای میرزا سلیمان محمد مجتهد - همه روزه از ولایات شکایت میرسد

حاج محمد اسمعیل آقا - بمقیده بنده حکام آن انداز سابق را ندارند آذربایجان آنطور

دست آن طور باید کاری کرد که جلوگیری شود

آقای سید حسین - تکلیف حکام قرار بود نوشته شود جواب حاجی محمد اسمعیل آقا چیست؟

رئیس - جواب حاج محمد اسمعیل آقا وقتی داده میشود که وزارت داخله در اینجا حاضر باشد و امنیت ولایات را از ایشان بخواهند از رفتن این نظامنامه هم رفع اغتشاش نخواهد شد

حسام الاسلام - چند ماده که تکلیف حاکم و محکوم است زودتر نوشته و چاپ شود و فرستاده شود

وکیل التجار - این نظامنامه برای ترتیب ادارات خود حاکم است ولی اینکه بارها یا بطور باید رفتار کند در این نظامنامه نیست آنرا باید مختصر نوشت و فرستاد اما آنطوری که باید وزارت داخله در امنیت بلاد سعی و کوشش کند نکرده است

وزیر عدلیه - در این موقع لابد شده باره مطالب را عرض کنم فرمایش حاج محمد اسمعیل آقا را باید ملتفت شد رعیت ما علم ندارند و نمیدانند معنی مشروطیت چیست و همچو میدانند که باید مال مردم را خورد و بهره شرعی مالک را هم نمانده

وکیل رعایا - یکی از آنها را نشان بنهید

وزیر عدلیه - افسوس که نوشته جانی که مباشر من فرستاده موجود نیست مباشر من امر راغه نوشته است که رعیت هیچ نمیدانند و اسم خودشان را هم گذاشته اند فدائی چنانچه در موقعی که رعیت میخواست کنند را ببرد تکلیف کردم باز رفع نشد دو باره تکلیف از مجلس شد انجمن ملی گرفته نیست نفر رفته که حاصل را ضبط نمایند این حاصل مضارح همین بیست نفر خواهد بود بهر حال فعلاً کسی نمیتواند بهره ملکی خود را ضبط نماید

حاج امام جمعه - من میخواهم بگویم این مملکت سال دیگر محصول لازم دارد یا نه با اینطور که مملکت مستلزم محصول را نرعیت میرسد و نه مالک ملک در این میانه تمام تلف میشود و بعد قطع و غلابی شود که کسی ندیده باشد

آقای سید حسین - چاره چیست؟

وزیر عدلیه - علاج را بنده عرض میکنم بموجب حکم حضرت رسول صلی الله علیه و آله که هزار و سیصد سال قبل فرموده اند که هر کس هر قدر مال دارد مال خودش هست امروز تمام این زراهها بر سر همین است که قیر باغنی مسای باشد و بیدین با دیندار

حسام الاسلام - اول باید تعیین حدود را کرد بعد از آن بتوسط قوه مجریه مجری داشت تمام نظرها باین است که چرا قوه مجریه بتکلیف خود رفتار نمیکند و قوه مقننه هم بوظایف خود کوشش نمیکند

احسن الدوله - ما تمام اینها را میشناسیم آیا حکام در این مدت تمام را بموجب قانون محمدی رفتار کردند اینهمه آلااف و الواف را که دارا شدند بر وفق شرع بود بنده عرض میکنم آیا بموجب قانون شرع بود که نظام المملطه بنده را شش ماه با اینکه تحت اداره کسی دیگر بودم حبس و تمام دارائی مرا ضبط و هر چه اظهار کردم کسی ابتدا در مقام پریش بر نیامد همین امیر بهادر و سایرین قدر املاک مردم را ضبط کرده اند اینها

تمام موافق قانون شرع رفتار کرده اند چرا بجای مطالب بر نمیخورد

آقا میرزا محمود - آقای فرمانفرما سبب هرج و مرج داد و چیز فرمودند و یک چیز را فراموش کردند و آن اینست که ملاکین و مستبدین مدتها رعیت بیچاره را ز خرید و بعد عبید خود میدانستند و هر چه میخواستند میکردند حالا که آنها روزگاری بخود دیده اند مظلم میکنند اینست که میگویند هرج و مرج شد

رئیس - اگر چه رئیس مجلس حق نطق ندارد ولی مجبوراً عرض میکنم در اینکه قبل از این مستبدین ظلم میکردند حرفی نیست ولی حالاً می خواهند مال خود را ببرند و هرج و مرج هم نشود در اینجا بتوشن کارها درست نمیشود باید از قوه مجریه خواست تا قوا عبید متروک گردیده اجرا سازد

آقای شیخ حسین - مکرر ثواب والا فرمانفرما بمجلس آمده و گفته اند در ترتیب عدلیه تا اکنون قانونی بدست من نداده اند آنچه من میکنم از روی قوه دماغ خودم خواهد بود همین طور که همه گفتند عرض میکنم مالکین ظلم بر رعیت کرده اند تا دستور العمل برای حکام فرستاده نشود مجال است کارها منظم شود

رئیس - رفتن این نظامنامه فایده ندارد

آقای شیخ حسین - بطور فایده ندارد پس تکلیف حاکم چیست؟

حاج محمد اسمعیل آقا - تکلیف اینست تکلیف رعایا بانجمنها شود که قدغن کنند کسی از حدود خود تجاوز نکنند و از وزیر داخله هم قوه مجریه خواسته شود تا رفع این مفاسد بشود

آقای سید محمد جعفر - من میگویم اگر شکایت از حکام است یک محدود اجتماعی معین شود فوراً تکلیف کنند تا تجاوز نکنند و همچنین در خصوص رعایا

حاجی محمد اسمعیل آقا - صراحتاً عرض میکنم در تریز هر کس ملک دارد مباشرش را رانمی دهند هر گاه بخواهند اقدامی بکنند از اینجانب همتایع میشوند و اسم خود را فدائی هم گذاشتند

آقای سید محمد تقی - من تعجب میکنم که در دقیقه قبل آقای تقی زاده شرحی در بی نظمی مجلس ایراد وارد نمود و در جواب رئیس همه هم شنیدید با وجود این این وضع رفتار میشود حال به بینیم که اگر رئیس بخواهند باین وضع داخله مجلس را نظم بدهند آیا ممکن است (در این موقع بجهة تنفس مجلس بقدر نیم ساعت تعطیل و مجدداً متعقد گردید از طرف وزارت عدلیه لایحه در خصوص اسرای قوچان و سالار مقخم و اقداماتی که از طرف وزارت عدلیه شده بود قرائت شد)

وزیر عدلیه - در این باب چند مجلس باو کلاهی که برای نظارت حاضر بودند تحقیقات طولانی بعمل آمد و خود عدلیه هم تحقیقاتی کرد بعد از آنکه آنها یک حکمی بنظر محکمه ابتدائی عدلیه آمد نوشته دادند بکمیسیون در آنجا هم مستند به تصدیق کردند که ضرر ندارد این بود که شروع شد باجرای آن یعنی اول سالار مقخم را حبس کردیم و او میرزا احمد شان را وکیل کرد که دوباره استیفاء را مراجع شود و این حکم را بمجلس شورای وزیران نشان دادیم و گفتند در مجلس خواهم خواند آنرا دادند و گفتند باید مراجع با استیفاء بشود باین طور دو نفر ازو کلاهی علماء و محققان عدلیه منمقد شد و نتیجه اخیری گرفته شود

رأی کمیسیون عدلیه را آقای سید محمد تقی قرائت کرد قریب باینضمون

رأی کمیسیون عدلیه در خصوص اسرای باشکالو بعد از استنطاق زیاد آراء و کلا و کمیسیون بر این شد که اول مقصر سالار مقخم است

دوم سردار مقخم است

سیم امیر حسین خان پسر آصف الدوله است

چهارم بواسطه مداخله شخص آصف الدوله است

پنجم اگر ملک و مفاخر الملک که هنوز حاضر نشده اند

عقاید کمیسیون در مجازات این اشخاص از این قرار است که از سالار مقخم شئون سلب و حکومت هم از او گرفته شود یک سال جیره و مواجبات و ازهای او بوجهی خود را بدولت تقدیر برساند و اسرا را استرداد نماید هر چه را نتوانست نفری سید تومان بصاحب اسیر بدهند که خودش را خریداری کنند حالا هر طور **رأی و کلا** است رفتار کنند (نمره ۲) - سردار مقخم که حاکم وقت بوده و ریاست در آنوقت اقدامات خود را بشاید باید یک درجه نظامی از شئون او کاسته شود و پنج هزار تومان نقد بدهد و یکسال مستخدم نباشد (سیم) امیر حسین خان باید دو سال داخل کار دولت نشود و هزار تومان نقد بدهد (چهارم) آصف الدوله بواسطه تکرر فائیکه از عین الدوله در دست دارد و اظهارات خود را ببنیادی عالی نموده قریب میجوید ولی عدلیه قناعت نمیکند باید دو هزار تومان بدهد (نمره ۵) - مفاخر الملک و اگر الملک چون حاضر نشده اند موکول برای دولت است کمیسیون باقتضای حالیه مملکت همین را مقتضی میدانند و این حکم از محکمه ابتدائی عدلیه شده است

وزیر عدلیه - تا امروز هیچ محاکمه عرفیه در این مملکت باین درجه دقت نشده این زحمت را مدتی است که کشیده ایم این اشخاص همه اعتراض دارند که بعضی اسناد دوباره پیدا کرده و بعضی دلایل دارند بر تبرئه ذمه خود و این ترتیب حکم تانی لازم دارد

آقای میرزا محمود - بعد از تصدیق سالار مقخم بر تمام مملکت روشن است و تمام ملت هم چشمشان باین عدلیه است و همچنین در فرنگستان منتظر نتیجه اینجا هستند آیا کسی که صحبت و دو نفر اسیر بترکمان داده هنوز مقصر نیست با این دلایل و شواهد واضح

آقای سید حسن تقی زاده - بنده بر سر تاپای این عمل اعتراض دارم و تمام شرا با است افتضاح می بینم این ترتیب که رسیدگی شده دست رسیدگی نشده آصف الدوله با سالار مقخم در یک جا نشسته بودند و قوچانها بیرون میفرستد که آنها استنطاق بشوند باین ترتیبات بموجب دوسه های وزارت خارجه مثل آفتاب معلوم شد که ترکمان و سالار مقخم دعوت کرده و دوایزه نفر مردم را کشته عین الدوله با آن حال باز می بینیم از روی انصاف تلگرافهای متعقد نموده کمان بود که ممکن نیست بیست هزار تومان بدهد و خلاص شود بعد از آمدن در اینجا و ذرا سی پنج هزار تومان قرار دادند که بدهند در ایران هر کاری با پول درست می شود ولی در فرنگستان اگر چه پول می گیرند اما جزو جزا و مجازات است ترتیب اصلی از میان نمی رود حال اگر از اجزای نقدی گرفته شود در فرنگستان می

گویند که ایرانیها پول گرفتند و امضای کردند در موقعی که اجزاء عدلیه از همه قسم آمده نشسته و کس می دادند که اکثریت آرا با آنها بیفتد بعد از همه اینها و کلا جمع شده گفتند بموجب شرایط آسانی قتل این شخص واجب است لافل شئونات و مواجبات او قطع و اسرا استرداد شوند ولی بعد از آن که من رأی بقتل دادم گفتند نمی شود تمام اجزاء عدلیه لرزیدند و گفتند سردار ها این جا هستند بالاخره بعد از گفتگو قرار شد پنج سال حبس و مواجبات او موقوف و شئونات او سلب شود من آشکارا می گویم که از ۱۴ جمادی الثانی یارسال بعد از دستخط مشروطیت مجازات از این مملکت برداشته شده و هر چه هرج و مرج شود بواسطه همین است و امروزه این مسئله که نظر تمام دنیا بآن است و در تمام روزنامهها درج شده با وجود این اگر مجازات صحیح داده نشود اسباب افتضاح خواهد شد

آقای سید محمد جعفر - اگر این عملی که کرده است بدع بوده است که کافراست و اگر نه مقصد فی الارض است جزای دیگر دارد

آقای سید حسن تقی زاده - تمام کارهای وزارت عدلیه شما خراب است هیچ تحقیق و رسیدگی نیست

حسام الاسلام - بعد از این حکم بشود روزه خوانها روزه نخوانند تا ثابت شود که هرمله بر انداخته است و تقصیر او مدال گردد

وزیر عدلیه - آیا من چیزی گرفته ام؟

آقای سید حسن تقی زاده - ثابت نشده گرفته آید یا نکرده آید

وزیر عدلیه - فرضی دارم

آقای سید حسن تقی زاده - آنهم معلوم نیست

آقای سید محمد جعفر - باید بر حسب شرع حکمش معین و معلوم شود

وزیر عدلیه - شش نفر از علماء و کلاه و شش نفر از عدلیه معین نمایند تا حکم آن را معین کنند

آقای سید حسن تقی زاده - این ترتیب بجهة چیست اگر ما را بجهة نظارت میخواهند دیگر اجزاء خودتان در آنجا چه کار می کنید

آقای میرزا محمود حو انسانی - هر وقت در محضر علماء دو نفر شهادت دادند حکم ثابت است بنده عرض می کنم چند نفر که از آن صفحات بودند تمام گفتند آیا با زهم محتاج با استیفاء است

آقای سید حسین - این حکم عدلیه از روی چه مأخذ است بکنفر پسر کشدای خود را کرو گذاشته دو نفر اسرا فرار کرده آمده های سالار آن هارا گرفته دست بسته بترکمان داده و ترتیبات دیگری که معین شده آیا با وجود اینها یقین نشده است

وزیر عدلیه - ظن متاخم به یقین است

آقای سید حسین - با آن مأموریت رسیدن نظام و کشتن او جادو بود و تحقیقات او تلگرافات عین الدوله درین باب و آمدن ترکمان با آن جمعیت که همه آذوقه و علوفه میخواستند و در تمام اینها همان این شخص بودند با زهم یقین حاصل نشده

وزیر عدلیه - من که میگویم بیا بند معین نمایند حکم کنند تا من اجری نمایم

آقای سید حسن تقی زاده - شواهد اینکار با اندازه فراوان است که در معاهده هر کدام از او کلامی گفته دیگر پس است حال معلوم شد امر اعظم تمام مطالب را مثل آفتاب روشن کرده است اینک می گویند سند تازه بدست آمد بیشتر از آن ها بدست آمده از روزنامه های روسی که ترجمه کردم پیش آقا میرزا محمود است و از کار بردار عشق آباد و از اهالی آن که تمام جزئیات آن در شرح داده اند و استادی که در دفتر وزارت خارجه و غیره است این شخص به حکم شرع مقدس فی الارض است با آن قتل هائی که کرده است باید بدست زده شود اگر بازم مسامحه شود ایران از سابق بدتر خواهد شد.

آقای سید محمد جعفر - چرا از لول دو نفر از علماء را زمین نگردند که دوباره محتاج باستیناف نشود.

حاج امام جمعه - مرا که بکنفر مسلم را فروشنده یقین قلب حضرت ص را شکستند و در حق هر کس ثابت شود مجازات از نوروی است اکثر شاهزاده از روز اول بقانون شرع و معاهده شریعه این مطلب را رسیدگی می گردید دیگر تائید محتاج به داخله مجلس نبود.

حاج میرزا علی آقا - ما حاصل مجلس این شده قدری شکایت از عدلیه شد و این مطلب خوبی ندارد مطلب دیگر اینکه تقصیر چهار نفر بر حسب ترتیبی که گفته شد ثابت شد که این چهار نفر مصداق این چهار مرتبه از حکم هستند که درین آیه مبارکه هست بر تریب (الذین یحاربون الله و رسوله و یسعون فی الارض فساداً ان یقتلوا) شخص (اولی) او یصلوا (دومی) لا تقطع ایدیهم و ارجامهم من خلاف (سیمی) اوبتوالی الارض (چهارمی) که آصف الدوله باشد که لاول یکسال برود جای دیگر باشد.

وزیر عدلیه - حالا هم طوری شده است من گفتم رجوع بیکدی از معضرات آقایان بشود حکمش را معین کنند اگر آن روز اول حجج اسلام را دعوت می کردیم نمیشد و تشریف هم نمی آوردند حالا هر طوری که صلاح دانستند عمل می شود.

آقای میرزا محمود - بنده عرض میکنم از این که ظلمی که این شخص کرده است خداوند خواسته است پرده را بردارد لازم بود کلامی مجلس و حضور علماء هم نیست وزیر اعظم را بپوشی که نوشته بود و حکم کرده بود به حکم آقای حاجی میرزا حسن سبزواری و سایر آقایان بوده که موجود است در این صورت دیگر محتاج تجدید حکم نیست.

حاج سید عبدالعزیز شهبانی ماینطور که از اطراف کافه رسید است اگر مسامحه شود در مجازات موجب ضرر خواهد بود و از طرف ملت اقدام خواهد شد و این صحیح نیست.

رئیس - آن ترتیبی که باید وزارت عدلیه پیدا کند هنوز پیدا نگردید بیک شکلی مشغول بوده و رسیدگی شد بنظر و کلاً یک سیاست و مجازاتی آمد و بنظر اعضاء عدلیه هم سیاستی آمده است این است که نوشته شد و هنوز هم حکم شرعی داده نشده پس راه چاره باز است یک اسنان نظر ثانوی لازم دارد حال هر طور صلاح است یک مجاسی تشکیل بشود تا آن اسنان نظر ثانوی بعمل بیاید.

آقای سید محمد جعفر - پس از آن زمان و صدور حکم ضامن اجرای آن کیست و **وزیر عدلیه** - بنده ضامن و اجرا میکنم. **حسام الاسلام** - در این که آدم گفته شده و اسیر برده شده حرفی نیست لاجرم هر کشته شده کشته دارد باید کشته را پیدا کرد و قصاص نمود.

آقای میرزا محمود - حکم حاجی میرزا حسن حاضر است بخواهد بینید باین تفصیل ایاب از محتاج به حکم ثانوی است.

آقای سید حسین - احکام شرعی حاضر و بموجب آن احکام ثابت ولی مجری حکم کیست.

وزیر عدلیه - در صورتیکه من نتوانستم حکم علماء را اجرا کنم استعفا میکنم.

احسن الدوله - باین ترتیب است که پیش آمد بشرافت و کلاً بر میخورد این ترتیب استنباف قیاس از نصیب و کلاً چیزی دیگر نیست خوب است بعد از این و کلاً یسای خود را شکسته به بیفتد و دیگر داخل در این کارهای فوق العاده نشوند.

رئیس - این رسیدگی یک طوری شده است که حکم نظمی شرعی نیست حال باید مجلس تصویب نماید که یک مجلس ثانوی شده حکم نظمی اخیری دده شود و مجری شود.

حاجی محمد ابراهیم - حکم آقای سبزواری حاضر است بیاورند همین جا رسیدگی شود.

آقای میرزا محسن - حال چه کار با آن احکام دارید که بگویند نافذ است باینکه نیست مطلب که واضح و روشن است مجلس دیگر در معضرات آقایان این مطلب تمام شود حکم آن صادر شود.

آقای سید حسین - احکام را بخواهد بیاورند در همین جا رسیدگی شود.

رئیس - از این قرار میخورد که مجلس را محکم قرار میدهد.

حسام الاسلام - استنباف را هیچکس رأی نمیدهد زیرا که مترسیم ورق برگردد آنوقت ادهای شرف هم میکنند.

آقای میرزا سیدعلیق - چه ضرر دارد که مجلس در این جا بشود چنانچه نقرز علماء و چند نفر از و کلاه و وزیر عدلیه حضور داشته باشند حکم آنرا معلوم و معین کنند.

آقای سید حسن تقی زاده - دوباره میگویم که اگر در این امر مجازات نشود هیچ چیز برای ما باقی نمانده است اگر صدمه هم استنباف بشود و اهامه نیست ولی آقای حاجی میرزا حسن خودش داخل این کار بوده چند تلگرافات از او هست و چند ایل باشکائو رفتند خدمت او با آن احکامی که داده است و آن شواهد و دلایل قاطعه که هست دیگر استنباف برای چیست؟

آقای سید محمد جعفر - اگر حجت و همت باشد تمطیل احکام شرعیه برای چیست برادر عثمان در کوفه شرب خمر کرده بعد از نبوت حضرت امیر المؤمنین بیست خود او را حذر از ایجاد مملکت اسلام هم گویند تاها میشود هیچکس متمرض و متعبد نمیشود و در مقام مجازات بر نمیآیند.

آقای میرزا محسن - آن اسناد را بیاورند ملاحظه کنند هر چه حکم شد اجرا شود.

آقای سید حسن تقی زاده - گفتم رضوانی گذارد که هیچ امری در این مملکت صورت نگیرد ولی در این امر گفتم غیرت کنند رشوه نگیرند مهذا پدر زن سالار باین دروآن در افتاده و پول میدهد حتی در خانه و کلا هم میبرد و خانه رئیس هم شنیدم که رفته است و میداند که دو هزار تومان بیک شخصی داده است.

وزیر عدلیه - آیا بن داده است؟

آقای سید حسن تقی زاده - شما را نمیدانم ولی بیک شخص روزنامه نویسی داده است که او را نگهداری کنند.

رئیس - اینکه گفتید پخانه من آمده است نیامده است با دروئی و وزیر نظام آمد در مجلس که ملاقات کند آنهم ملاقات نکرد حالا معلوم شود که اسناد را بیاورند در مجلس یا کمیسیون بشود.

آقای سید حسن تقی زاده - یک شکل دیگر هم میشود باینکه بیست نفر از و کلاً را با انتخاب یا بتهین خود رئیس که آنها را موقت میدانند معین کنند و یک مجلس علمی تشکیل شود که تمام و کلاً باشند بینند.

رئیس - این یک اشکال دارد که نمیشود صدور بیست نفر همه این اسناد را بپوشند و رسیدگی کنند.

آقای سید حسن تقی زاده - آن بیست نفر که معین شدند رسیدگی میکنند باقی ساکت میباشد (بمذاذ مذکرات زیاد بالاخره قرار بر این شد که همین ترتیب در صبح شنبه مجلس علمی با حضور حجج اسلام و وزرات عدلیه بیاورند تماشاچیان آن است در ملاحظه شود و اشخاصی که در این باب اطلاعات دارند توضیح بدهند آنچه حکم اسلام شد وزارت عدلیه بدون هذر و مسامحه اجرا دارد تلگرافی از انجمن زرد شنبان بزد فرستاد شد فریب باین مضمون.

بنوسط ارباب جمشید بمجلس مقدس دارالشورای کبری متظلم و دادخواهم صبر و سکوت در باب قتل پرویز و عدم قصاص قاتل آن موجب تجری مفسدین شد در شب ۱۲ فری برزگی یکی از مستاجرین ارباب بوده او را در مزرعه با کارد مقنول و میال او را زخمی کردند با این ترتیب تمام ماها مضطرب و پریشانیم بحکومت منظم شده ایم از مجلس استندهای عاجزانه می نمایم که توجهی باین بیچارگان در مانده گان بنمایند.

بمذاذ قرائت آقای سید محمد تقی اظهار داشتند که مفسد فی الارض این قبیل اشخاصند که یک ملتی را از مجلس میرنجانند و باید جداً قاتل را دستگیر کرده قصاص کنند بعد از مذاکرات زیاد قرار شد که بوزارت داخله اخطار شود که اقدامات لازمه را بنماید و مجلس هم محض اطمینان خاطر آنها که در مقام اقدام هستند تلگرافی بنمایند.

مذاکرات روز ۵ شنبه ۲۱ شهر جمادی الثاني دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات روز شنبه ۱۹ را آقای سید محمد تقی قرائت کردند.

حاج سید عبدالعزیز شهبانی - روز سه شنبه بمذاذ گفتگوی زیاد قرار شد روز شنبه بجهت سالار مقدم در مجلس گفتگو شود آنچه بگمان بنده میرسد و خود را مکلف میدانم این است که اینگونه امورات از وظیفه مجلس خراج است و ما باین مجلس نیامده ایم از برای قطع و فصل دعای شرعیه و عرفیه بلکه وظیفه ما وضع قوانین است و پس چنانچه رسیدگی

بجزئیات را مداخل در وظایف مجلس کنیم کار منجر باشکال خواهد شد پس باید اصلاح هر کاری را از رئیس مسئول او خواست.

حاج میرزا علی آقا - خارج از آن نیست که این حکم یا بر خلاف شرع است یا بر وفق شرع در هر صورت دارای معظوری خواهد بود بنا بر این تکلیف مجلس نیست.

وکیل التجاره - مقصود بر دو نوعند یا مقصر شرعی یا مقصر عرفی است چنانچه مقصر شرعی باشد حکم او با حکم شرع است و در صورتیکه مقصر عرفی است مثل این که کسی مالیات را نخورد اینها راجع است عدلیه.

آقای سید باقر حق - حق مجلس این است که در حق ظلم را از وزیر مسئول بخواهد.

حسنعلی خان - در جاهائیکه این چنین کارها راجع بمجلس نیست آن جاهائی است که تکلیف و وزارتخانه را امین نموده اند این مجاس ما روز قریب یکسال از افتتاحش گذشته است و در این مدت بهیچوجه بوظایف خود رفتار نکرده وزارتخانههای ما تاکنون هیچ درست نشده مخصوصاً بنده بر وزارت عدلیه ایرادات زیاد دارم وزارت باس که نمیشود وزارت عدلیه قضات میخواهد بصرف اینکه ترتیب اطانها را مرتب کرد و اطلاق ابتدائی اطلاق تعقیق اطلاق استنباف و غیره و غیره دایر کردند کار درست نمیشود در همه جا اعضاء هر اطاقی از یکدیگر متناز هستند ولی در اینجا از این اطلاق برخاسته در اطاق دیگر مجلس متعقد میکنند باری باین حال و این بی ترتیبی ادارات مجلس باید بشام کارها رسیدگی نماید و مواظبت کند.

حاجی معین التجاره - باین ترتیب است که هیچ کاری در مجلس پیشرفت نمیکند بر پرویز دو ساعت در اینجا در این مقدمه مذاکره شد.

حسنعلی خان - همین مسئله سالار مقدم که همه قصصات او را دانسته اند باید از طرف مجلس یک معاذ که عالی مقرر شود که از روی صحت و دقت در آن رسیدگی نمایند.

حاجی معین التجاره - شش نفر از و کلاً در آن معاذ حاضر بودند.

حسنعلی خان - در همین جا بنده ایراد دارم و کلاً چرا باید بوزارتخانهها بیرونه و کلاً باید در مجلس وضع قوانین میکنند کارا گفته ام و کلاً نباید با وزارتخانهها مراده داشته باشند یا وساطت کنند بعمده الله تا اکنون بنده از وظایف خود تعطلی نکرده ام و از خانه خود خارج نگردیده ام.

حاجی معین التجاره - تمام مجلس در این خصوص رأی دادند.

آقای سید حسن تقی زاده - آقایان میگویند وظیفه مجلس نیست گویا بر پرویز تکلیف مجلس بود و امروز تکلیف نیست معلوم میشود حضار امروز غیر از حضار پرویز باشند آنروز آراء در این باب قریب با اکثریت بوده چنانچه تکلیف مجلس نبود از اول باید اقدام باین کار نکنند و چهار ماه داد و فریاد نیک کردند و روزنامهها را از این معاذ که بر نمیساختند البته هر کس در هر باب میتواند اظهاری نکند.

ولی در این مسئله سالار مقدم هر کس بدون تعقیق و تامل حرفی بزند باعث زنجش خاطر و احتراق قلب یک ملت میشود باید اگر یک هفته هم

ساجت باشد مجلس فوق العاده تشکیل داد و شود و از روی دقت رسیدگی بعمل آید.

حاج سید عبدالعزیز شهبانی - بر پرویز فرار ما کم نبود و از مجازات بود گفتند همان تقریرات و محاکماتی که مقدمه گذشته است مجدداً رسیدگی شود و بدیهی است از مجازات کسی گذشت نخواهد کرد این که بنده عرض کردم تکلیف نیست از آن باب بود که شاید بعضی مطالب مذاکره شود که باعث اشکال بشود.

رئیس - بر پرویز تمام این مذاکرات بدان آمده و گفته شد هنوز محاکم ما منظم نشده و آقای تقی زاده شرح مفصلی گفتند و همه همراه شدند و بعدای بلند گفتند این شخص چنین و چنان کرده و باید مجازات شود بالاخره قرار شد همان محاکمات و اسناد که در عدلیه ارائه شده تجدید شود در این صورت حکمش سفتی ندارد.

حاج سید عبدالعزیز شهبانی - مترجم حکم شود ولی اجرا نشود.

مقیول لشکر - شما که اینجا حاضر هستید تمام و کلاً و اولیای مردم هستید وزیر عدلیه را که از برای تعقیق معین کرده باید صورت آنرا که آورده و فهمیده داشت یکی بیوت تقصیر یکی مجازات آن اندک مجازات را که دانستند حالا تجدید در معاذ که لازم نیست مجازات را باید آقایان معین فرمایند.

حاج محمد اسمعیل آقا - تاکنون عدلیه ما منظم نشده و این آن اداره هم از مجلس نگذشته کردار هم وزیر عدلیه در همین مجلس اظهار داشته که تا هنگامیکه قانون عدلیه از مجلس نگذشته من میجویم از روی دماغ خود کار میکنم پس از اتمام قانون هر گاه من تعطلی کردم حق شما است ایراد بکنید محالاً در باب مجازات سالار مقدم بنده یک سورتی دیدم که یای آن مهوور بود بهر و کلاً این حکم از روی چه میزان صادر شد اگر حکم عرفی است ابتدا بانها بعضی ندارد در صدهد وزیر مسئول است و اگر از روی شرع است باید همان قسم که در شرع معین شده مجریه شود.

آقای سید حسن تقی زاده - این مجازات که در عدلیه ترتیب داده شد با اکثریت آراء معین شده شما اولاً معین کنید که این حکم شرعی است یا عرفی.

حاج محمد اسمعیل آقا - و کلاً فقط برای رسیدگی رفتند که معلوم شود مقصود هست یا نیست.

آقای سید حسن تقی زاده - شما اگر می دانستید که این حکم عرفی است پس چرا و کلاً را فرستادید ما هم که رفتیم در جزو نظار بودیم و بطوری که ثابت شد هیچکس شک ندارد و همه میدانند که ترتیب معاذ که عرفی بود مجلسی تشکیل داده بودند جمعی از اجزای عدلیه و و کلاً و از هر کدام رأی میخواستند و هر کس هر چه بنظر داشت میگفت و این معلوم است که این ترتیب از روی وجدان است و پس از ختم معاذ که حکم بانظار نیست هر کس این را بگوید غلط است آنچه راجع بنظار است رأی دادن است که بگوید بنظر من اینطور رسید و اینکه مهر شد خط شده و ما را گولی زده مجبور کردند ما در مهر کردن راضی نبودیم هر کس بگوید این حکم است فقط گفته است در این موقع خیانتی که شد معین بود که جدا گفتند مهر کنید و بلا لحظه اینکه وزارت عدلیه میخواست این نوشته را بمجلس و ذرا ارائه

بهد و اگر ماضی در آنجا بنظر بیاید بگوید این رأی و کلاً است از اینرو ملایم اجبار کردند تا اکنون هم من این مطلب را نکند بودم حالا میگویم و میتوانم تقصیر عدلیه را در این موقع ثابت کنم در هیچ جا اینطور اعضاء کسی از برای عدلیه معین نمیکند در اینجا یک مشت اعضاء قبیله شریعت دار و قهوهچی جمع میکنند که اکثریت آراء با آنها باشد از من رأی خواستند رأی خودم را گفتند آنها که رسید گفت اینطور نیست و خود شریعی دانسایر اجزا متابعت کردند در سر مجازات که رسید خواست رأی بدنه من نگذاشتم گفتم نباید نوشت اجزا گفتند بایست در این باب صحبت کنیم بالاخره نگذاشتند نوشته شود بعد قرار شد در یک اطاق خلوت نشسته اتفاق رأی حاصل کنیم ما و کلاً یک رأی داریم اعضاء عدلیه هم رأی خود را بردند پیش وزیر عدلیه تغییر کرده دور افتادند که اینطور نمی شود در صورتیکه اتفاق آراء و کلاً و اعضاء باشد وزیر عدلیه حق ندارد بمیل خود رفتار نماید.

حاج محمد اسمعیل آقا - مکرر وزیر عدلیه آمده است باینجا و گفته است که قوا این عدلیه مرتب نیست و من از روی دماغ خود کار میکنم پس در همان روز اول خوب بود این ترتیب را قبول نکنید که بعد ایراد بگیرد جواب اول و جواب دوم صحیح است شما رفتید بجهت نظارت من هم همین را میگویم که تکلیف شما نیست که در این موقع حکم بدهید.

وکیل التجاره - اینکه میگویند مجلس قانون معاذ که را بدلیه نداده است مجلس هرگز قانون معاذ که را با نخواهد داد تمام احکام را شرع مقدس معین کرده مجلس فقط راه اداره کردن را باو می نمایاند در این صورت او نمیتواند بدماغ خودش حکم بکند در این موقع هم از و کلاً حکم داده نشده فقط رأی بوده و در این هم بی ترتیبی نبوده.

آقای سید جعفر - در این مسئله چند اشتباه شده اولاً در خصوص معاذ که در روزنامهها نوشته شده و از وزارت عدلیه تجدید شده کسی هم تاکنون از وزیر عدلیه مذمت نکرد مگر در روز که جناب تقی زاده این عنوان را کرد بجهت آن تعریف چه بود و دولت این تکذیب چیست حالاهم نباید بطوری بشود که مجازات این شخص از بین برود.

حاجی معین التجاره - بلی ترتیبی که وزیر عدلیه قرار داده بود همین است که آقای تقی زاده گفتند می خواست طوری بکنند که جمعی از مجلس و کلاً بر نیانند بنده که یکی از و کلاً هم از امری نکرده ام جمعی از او تعریف و تمجید کردند منجمله در مسئله معاذ که آصف الدوله از او تعریف کردند در خصوص رفتن او هم بحکومت آذربایجان آقای سید حسین گفت نباید این اداره که قلاً بیک اندازه مرتب است برهم بزنیم.

آقای سید محمد جعفر - کسیکه نرفته بود تجدید نکرده بود ما هم که تادیر روز نمیدانستیم.

احسن الدوله - اول کسیکه بدلیه رفت بنده بودم و بعد از مراجعت تعریف کردم که خوب ترتیبی است باین حال عدلیه ما بحال عمارتی می نماید که در خارج از بیخ می سازند و در زمستان چراغ الکتریک دروا روشن میکنند و خیلی هم خوش نما است اما همینکه هوا گرم شد یک مرتبه پنهان میشود و اصل صلابت از بین میرود.

آقای میرزا محمود - بدیهی است در هر موقع که ما بدیم بامت موافقت کرد تعریف میکنیم وقتی هم که خلاف آنرا دیدیم تکذیب خواهیم کرد در خصوص رای هم بنا گفت که می خواهم بنا رای امضای خود موافق کنم رای ما هم خلاف شرع نبود ما گفتیم اسرا را استرداد کنند و آن دوازده نفر که کشته شده اند دیه آنها را رد کنند مقابل خیانتی که بدولت و ملت کرده است مجازات شود اینها هیچ کدام خلاف شرع نیست.

حاج امام جمعه - این که گفتید شش نفر وکیل را همه معین کرده اند همه معین نکردند مگر اشخاصیکه نمیدانستند ترتیب حکم این مسئله امروزه چیست. دیگر این که من نمیدانم وظیفه این مجلس چیست هر کس یک حرف میزند سالار را آوردند اینجا اولاً باید موافق شرع ثابت شود. ثانیاً باید مجازات شود اگر همین طور است که بیاورند و اگر هم میخواهند خیالات سایرین را مجری سازند که نمیشود.

آقای سید جعفر - تمام از این مطلب خائفند که مبادا حکمی از مجلس صادر شود و توفات مخفی یا علنی مانع از اجرای گردد.

آقای سید حسین - اولاً در خصوص این کمیسیون مجلس رای داد بهتر این است در مواقع رای دادن مجلس اختار کنند و بگویند صلاح نیست تا بعد باعث ایراد و اسباب سستی مجلس نشود آرزوی ما را معین کردند با اکثریت آراء بود پریروز هم اینجا در حضور وزیر عدلیه گفته شد که این مجازات کم است امروز یک نفر رایش بر گشته سایرین هم با او موافقت دارند این ترتیب مجلس نیست.

آقای شیخ حسین - در خصوص آمدن این شخص گفته شد که بیاید تا جمعی از علما حضور داشته باشند و علناً رسیدگی شود که مبادا خدا نخواست در خفیة شيطان احوال کند در خصوص حکم شرعی هم اگر آن حکم که آقای حاجی میرزا حسین داده اند صدق است دیگر مراجعه حرام است و این مسئله را هم علماً باید جواب بدهند که اگر حق من غصب شده میروم بمعنای عدلیه یا کسی که استرداد حق من نماید آتوق باید مرا این کرد این کاری که این شخص کرده تمام ایران دانسته اند هیچ طرفی هم فرضی ندارد منتهی این است که این معاکه علناً باشد که اسباب حرف نباشد.

فقه الاسلام - کسی نگفت که بمجلس نیاید مطلب این است که بعد از صدور حکم شرعی مجری بشود.

آقای میرزا فضلعلی آقا - اول صحبت شد در اینباره که برای کمیسیون ها اشخاص معین میکنند بعد در عمل آنها حرف میزنند این فتره مسلم است که تا آخر همینطور خواهد بود مقصود از کمیسیون این است که یک طرح ریزی بشود بعد بنظر همه رسیده اصلاح شود اما در کمیسیونیکه معین کرد شد بعضی نمیدانند که اولاً باید تحقیق شده بعد مجازات از روی اوسین شود آن روز گفته شد که بعد از این ایراد نگیرند قرار دادند که روزشنبه او را بیاورند در حضور حجج اسلام با وکیل او اولاً رسیدگی شده که از این اسناد و شهود چه

ثابت میشود بعد مطابق آن حجج اسلام حکم فرمایند در این مورد اگر مسامحه شود هر چند نفر هم کشته شود باید این حکم مجری گردد و اگر اینطور نیست چنانچه در شرح همست که اگر حکمی باشتباه صادر شد بر میگردد مثل درایفیس یهودی در مملکت فرانسه.

حاج امام جمعه - مقصود این است که متدبر تقصیر اومعین شود والا در تقصیر اومعین نیست.

حاج امین الضرب - از روز اول که شش نفر معین شد بجهت این بود که بداند سالار را بدیگری تقصیر دارند یا نه و هر چه بنظرشان رسید آنرا نوشته بمجلس ارائه بدهند نه اینکه حکم یارای بدهند حال که کار اینجا رسید بشیونیه این رای که داده شده اگر موافق است فیهما و الا بعد رجوع عدلیه شود یا عدلیه خودش رسیدگی کند یا رجوع شرع نماید در هر حال تکلیف مجلس معاکه نیست.

آقای سید محمد جعفر - حق مجلس نیست در معاکات شخصی و جزئی رسیدگی نماید ولی در این موقع حقوق نوهی است بطور میشود که صورت و دوفتر زن برود و باز مجلس کار نداشته باشد عدلیه شا هم که عدلیه نیست بهر ترتیبیکه هست این کار باید صحیح شود مجازات داده شود.

حاج امین الضرب - مجلس باید فقط نظارت در اعمال وزراء داشته باشد نه خودش معاکه کند.

آقای سید مهملی - در این مجلس گفتگو شد که وکلا حق ندارند مجلس وزراء پروند و کلا سر خود رفتند ثانیاً کسی از وزارتخانهها اطمینان ندارد در مسئله سالار هم بامدافه رسیدگی شود در خصوص رای و کلا هم و کلا حکم ندادند باصراز عدلیه رای دادند عقیده شخص بنده هم این است که مجلس حق ندارد معاکه را بخود مجلس رجوع کند با خود عدلیه است که با دو مرتبه رسیدگی کند یا رجوع شرع نماید.

وکیل الرعایا - در صورتیکه وزارتخانههای داشته باشیم که هیچ معمل حرف نباشد باز هم یک چنین مطلب مهمی لازم است که در خود مجلس رسیدگی شود.

آقای املا حسن وارث - عقیده بنده هم همین است.

حسنعلی خان - چند ماه قبل هر چند مردم که وظیفه و کلا نیست صبح وشام منزل وزرا بروند و توسط کنند و مدعو باشند چند نفر هم تصدیق مرا کردند حالا هم میگویم باید کلا هم یک بر وظیفه خود رفتار کنند وکیل نباید مراده باجائی داشته باشد مگر کار شخصی داشته باشد در موقع لزوم البته میتواند ولی بعنوان وساطت از غیر نمیتواند.

آقای میرزا فضلعلی آقا - از ولایات تلگراف میرسد مکتوب مینویسند کار رجوع میکنند که رفع ظلم از آنها بشود در این مواقع چرا نمیشود رسیدگی کرد و وساطت نمود.

رئیس - تا این اندازه من با حدنعلی خان است وکیل نباید دخیل امور شود باید عدلیه یا فیر آن رجوع کند.

آقای سید حسن ققی زاده - امروز بیاناتی شد که عدلیه در این خصوص بطوریکه باید رسیدگی کند نکرده تا حال هم مذاکره شد اما در خصوص این معاکه بخصوص آن روز هر چند که این مطلب اهمیت پیدا کرده و ترتیب آن این است اظهار مطلب

امت از هر وزیر مسئولی شد باید او را مزول کرد بنده از اول اطمینان نداشتم از هر جا شکوه میشود باید عدلیه رجوع نمود اما وقتی شکوه از خود عدلیه باشد که تقصیری کرد باید بمجلس وزراء و هیئت کابینه که ضامن اعمال یکدیگر هستند باید اظهار نمود فعلا سه نفر وزیر در اینجا حاضرند میگویم اولاً اگر رای ما را نینسندند بجهت قانون این آراء را بردند بمجلس وزرا دیگر تا اکنون شنیده ام میانی از حقوق ملت که باید ده یک و ده نیم وصول شود و در صورتی عدلیه جمع شود ایشان بخشیده اند قریب سی هزار تومان میشود تقصیر دیگر یک نفر از کرمان کاغذی داد من نوشته بود که من مییکی از جرایب بدم دوج کند من دادم یکی از روزنامهجات دوج شد بعد از دوج وزیر علوم امضا را خواسته من هم امضا را بوزیر علوم نشان دادم بشرط این که کسی متعرض آن بیچاره نشود و نیز امضای آن کاغذ را جناب وزیر علوم بکسی نفرمایند این ایام از فراریکه میشوم بگوش وزیر عدلیه رسیده و او در کرمان اسباب تبید او را فراهم آورده است آیا این صحیح است چنین شخصی وزیر عدلیه باشد در صورتیکه عدل یکی از صفات ذات باری تعالی است

وزیر علوم - فرمایشات جناب ققی زاده دو کلمه راجع به بنده است کاغذ را به بنده دادند و بدو شرط یکی این که امضا را نشان ندهم یکی هم این که بدون رسیدگی کسی باو صدمه نزنند بنده میتوانم بگویم امضا را بکسی نشان نندادم.

حاجی میرزا علی آقا - مملکت ما دارای دو صنف مردم است ظالم و مظلوم ما وکیل مظلومین هستیم که کسی بصدای آنها نرسد از این اشخاص باید دادخواهی کرد این شخص صفت نفر یا زیاد تر یا اقل یک نفر حر را باسیری داده اگر در حق او حکم وارد اند همین لافعل باید حکم فساد در ارض بر آنها جاری شود این حکم را خداوند فرموده نه وکیل حق دارد رای بدهد و نه دعاغ عدلیه میتواند حکم کند ما بجهت معلوم نمودن این ظلم که فساد در ارض باشد و کلا را فرستادیم معلوم شد حالا میخواهند مجازات او را باین حرفها از میان ببرند یکی میگویند چرا وکیل فلان جا رفت دیگری میگویند چرا رای داد هر کدام یک حرفی میزنند این شخص را باید گردن زد گناه این کار کردن من ثواب آن از برای شما.

رئیس - عاقبت تکلیف چه شد روز شنبه بیاید بمجلس بجهت ترتیب بچه شکل مجلس در اینخصوص تکلیفی دارد یا نه؟

آقای سید محمد جعفر - مجلس حق دارد چیزی که هست خطب در جائی شد که وکلا رفتند و یک نفر وکیل از علما همراه نبود اگر حکم حاج میرزا حسین حاضر است از آن بدهند اگر مجتهد است که کافی است والا مجتهد باید حکم بدهد.

رئیس - آن حکم سبزواری هنوز دیده نشده و تا حالا هم حکم قطعی داده نشده تکلیف چیست؟

آقای سید محمد جعفر - تکلیف همین است که باید مجازات از روی قانون شرع بشود چه در اینجا وجه در خارج مجلس اگر اطمینان میدهند که حکم مجری شود بیاورند اینجا.

مستشار الدوله - برای ترتیب این کارها هیئتی بترتیب سایر ممالک معین کردیم که امضای منتخبه رای بدهند و واقعاً این ها تکالیف خودشان را ادا کردند حالا ببینیم معترض کیست خود آنها اعتراض دارند و استیفاء می خواهند یا هیئت منتخبه رای که داده اند مجازات آن کمتر یا زیاد تر از آنچه باید باشد میدهند.

حاج سید اسمعیل - این هیئت فقط نظارت داشته اند حق رای نداشته و تکلیف این قضیه راجع است بهما که شرمه زیرا که هر روز به یک چنین اتفاقی خواهد افتاد.

حاج امام جمعه - هر چه فکر میکنم باز بجهت رسیدگی باین مطلب هیچ جا بهتر از مجلس نیست.

رئیس - مادامیکه ما یک محکمه شعبی نداریم مجلس شورای ملی قائم مقام آن محکمه است از برای احقاق حق مظلومین یعنی در موارد مهمه باید مجلس رسیدگی کند.

آقای سید حسین - رای گرفته خود که دیگر تردید نشود.

حاج سید عبدالصالح شهبانی - متدعاه این مطلب بنده بودم از این میترسم که مبادا یکساعت حکم مجلس تاخیر بیفتد.

آقای شیخ حسین - هر کس بگوید بعد از صدور حکم از مجلس اجرا نمیشود زهر بکام می کرد و در خلق ایران ریخته است.

رئیس - این مجلس باید چه شکل داشته باشد که نتیجه گرفته شود.

آقای سید حسین - آن روز قرار شد ۲۰ نفر از وکلای معین شوند که در حضور حجج اسلام رسیدگی و حکم صادر شود.

آقای سید علینقی - بدیهی است در این خصوص هر چه مجازات عرفیه داده شود کم است ولی مجازات شرعی هم باید از روی میزان شرع باشد.

آقای سید حسن ققی زاده - سه نفر وکلای خراسان شش نفر هم همان وکلای نظاروشش نفرم از علما و کلا در حضور حجج اسلام رسیدگی نمایند تا حکم معین شود.

آقای میرزا سید محمد مجتهد - این مجازات برای این شخص آیا باید در تحت چه عنوان باشد.

حاجی میرزا علی آقا - این شخص در تحت عنوانیست که خدا فرموده و یسوعون فی الارض فساداً مفسد فی الارض اعم است از معاصی مباشر یا سبب قوی و معرک گفته شد که این آیه در خصوص معاصی است و تعیین ندارد.

حاج سید نصر الله - تحقیق در موضوع امر است که تقصیر و مجازات آنها معلوم شود اگر مفسد فی الارض شد آنچه حکم شرع است جاری خواهد شد و اگر بالاتر شد در این صورت حکم حجج اسلام متبع است موضوع را هم زود میشود تشخیص داد ای بسا امارات عرفیه که مطابقاً بقوی معلوم میشود پس همین اسناد حاضر آورده شود که ملاظه نمایند و حکمش معلوم شود.

حاجی امام جمعه - بیک مجلس نمی شود باید مجلس متعدد باشد.

حاجی سید نصر الله - علنی باشد همه هم باشند ولی کسی حرف نزنند تا مطلب معلوم شود.

رئیس - تقریباً این طور شد که شش نفر وکلای نظار و سه نفر وکلای خراسان و شش نفر از علما و کلا حضور داشته باشد و روز یکشنبه عصر این مجلس خواهد بود.

وزیر مالیه - در سه شب قبل اینجا وکلای مجلس رازمست دادم در خصوص بانک مذاکره شد و با وکلای بانک هم آنچه لازم بود مذاکره شده آنها هم اقدامات خود را درین نداشتند قرار نامه هم موارد متنازع علیه اش قرائت شده و آنچه لازمه توضیحات بود آنشب کاملاً گفته شد لازم بتکرار نیست اهمیت این امر هم پوشیده نیست خوبست مجلس دو سه روز وقت خود را صرف این کار نماید تا تمام شود.

وکیل التجار - چون مطلب مهم است و وقت زیاد میخواهد خوبست چند روزی طرف صبح مجلس فوق-العاده تشکیل بشود که از روی وقت زود این امر انجام بگیرد.

وزیر مالیه - هر چه زودتر باشد بهتر است که رفاهت و غیر عامه در این بانک است الحق وکلای بانک هم خیلی زحمت کشیده اند حالا هم باید زحمت بکشند تا صورت بگیرد.

آقای سید محمد جعفر - چون اهمیت دارد چند روزی طرف صبح مجلس تشکیل شود تا تمام شود.

وزیر مالیه - اگر چه تکلیف من است که اقدامات لازمه را بشنایم ولی شخصاً خودم باطناً یک شوق و میلی باین مطلب دارم اینستکه اصرار و تمعبل میکنم.

آقای سید محمد جعفر - همه شایق باین امر هستند از شیراز میرزا ابوالقاسم خان بهیر-الملک تلگراف کرده بود که نقداً هزار تومان باینک ملی میدهم بعد که تشکیل شد آنچه توانستم حاضر که بدهم.

آقای شیخ یوسف - مکرر عرض کردم که حیات مملکت بسته بتأسیس بانک است بنده که در شیراز بودم در یک انجمنی که اغلب آنها فقرا بودند میان خودشان هیجده هزار تومان برای بانک جمع کردند که شاید از آن پولی بتوسط بعضی از مؤسسان رسیده باشد مقصود این است که همه مردم در کمال شوق و شغف همراهند قرار شد از صبح دو شبیه برای مذاکره مجلس فوق العاده تشکیل شود.

احسن الدوله - عرضم اینست که در این مدت شش ماه آنچه دیده و ببینم بآن ترتیباتی که حسنعلی خان گفتند در شرائط وکیل صحیح است ولی مرغ خانگی را باید آب و دانه داد تا بماند و گرنه لابد پرواز خواهد کرد مجلس میخواهد لوازمات آنرا باید فراهم آورد.

رئیس - رفته است که جناب حاجی امام جمعه نوشتند قرائت میشود.

(آقا سید محمد ققی قرائت کردند)

و خلاصه مضمون ان استیذان آقای حاج امام جمعه بود از مجلس که سه ماهه مجلس اجازه بدهد برفند آذربایجان و عودت نمایند و نیز تلگرافی از انجمن تبریز که در جواب تلگراف حاج امام جمعه مغایر شده و راجع بهمین مسئله بود قرائت شد

شرف الدوله - در این موقع صلاح و صحیح نیست که تشریف ببرید.

آقای حاج امام جمعه - خدا شامد است که حاضر در سالی چهار هزار تومان از مال شخصی خود باینکه پناهت و استعاضتی این قدرها ندارم مخارج کنم و برای خدمت ملت در این مجلس حاضر باشم اگر خوف تلف شدن از ضعف مزاج نبود داضی نیستم که بقدر یکساعت از مجلس دور باشم چون بآب و هوای تبریز تربیت شده و عادت کرده ام و با مزاج من سازش دارد اگر سه ماهه اجازه بفرمایند مسافرت کرده در آخر سه ماه انشاء الله مراجعت می نمایم.

حاجی میرزا آقا - پس در هوای نجف اشرف بطور بودید و طاقت می آوردید.

آقای حاج امام جمعه - آتوق فوت مزاج و ایام جوانی بود طاقت داشتم.

حاجی میرزا آقا - اگر محض تغییر هواس است هوای شیران خیلی خوب است آنجا تشریف ببرید.

مستشار الدوله - امروز خدمت جناب رئیس این مطلب را عرض کردم میدانستم که آقا قول بنده را قبول نمیکند لهذا حیله شرعی کردم کاین مطلب در مجلس علنی عنوان شود چون می دانستیم که اعضاء مجلس هم راضی بتشریف بردن آقا نمیشوند حالا مجلس خود میداند.

آقای میرزا محمود - ادیب التجار و جناب حاجی میرزا علی آقا انخواستند جناب رئیس اذن دادند آقای حاج امام جمعه را هم باید اذن بدهند.

آقای میرزا فضلعلی آقا - این استیذان آقای حاج امام جمعه برای آن مقصودیکه دارند اصمال فایده ندارد زیرا حالا در کرمان حرکت میکنند و تا بروند هوا اعتدال پیدا خواهد کرد و در سرما با بامراجعت نمایند خوبست برای سال آینده پیش از آنکه هوا زیاد گرم شود بروند که در گرمی هوا آنجا باشند بعد از ملایعت مراجعت کنند.

رئیس - بنده یک باغچه و عمارتی دارم در شهران خیلی خوش هواست و مغلی الطبع هم هست استدعا میکنم که این چند وقت که هوا گرم است سر آنجا توقف فرمائید (جمعی هم باین بیان رئیس هم قول بدهند و تمام اهل مجلس عدم رضایت خود را از تشریف بردن آقای حاج امام جمعه اظهار داشتند و هیچوجه بر رفتن ایشان رضایت ندادند.)

حاجی امام جمعه - هیچ مقصودی نیست جز آنکه بآب و هوای آنجا عادت دارم و اگر خوف تلف نبود اصرار نداشتم معلوم میشود شاراضی بحکالت مزاج من هست.

رئیس - خداوند میفرماید (لکل امة اجل اذا جاء اجلهم لا يستأخرون ساعه ولا يستقدمون) رفتن و رفتن مخدایت در کسالت مزاج و عدم آن ندارد.

حاجی امام جمعه - خوب است این آب و هوا در مورد دیگران استدلال نمایند.

آقا میرزا محمود خوانساری - جناب وزیر فواید فرارسد معین طلائی که در سواحل مگری پیدا شد دول هم جوار در او طمع کردند عشار عثمانی سرمدن رفته میخواهند ببرند آیا در این امر چه اقدامی نموده اید.

وزیر فواید - اقداماتی که لازم بود شد اولاً میرزا حسین خان مهندس برای رسیدگی باین عدل

فرستاده شد راپورت تلگرافی که آمد ظهور معدن سعت دارد ومداخله اهالی وعشایر همدانی هم صیخ است ولی پیش از آنکه برای جلوگیری اقدامی رسمانه از طرف دولت بشود سردار مکرری با ایالتی وعشایری که معمول است بین آنها دوسر خاک خودشان باسوار های ایل خوددر مقام جلوگیری برآمد حال این ایام در خیابان این بوده که بقانون دولتی گفتگو شود دور نیست چون آن حرکت طرف از روی خودسری بوده تا حال رفع شده باشد .

آقامیرزا محمود - از فراری که میگوند عثمانیها مشغولند وخاک ومدن رامیبرند .

وزیر فوائد - خاکمدن باین بردن هانام نمیشود و هنوز هم که نبردهاند تا حال گفتیم شاید سختی و دیالسه از آن طرف نباشد بهمان حرکت ایالتی کشد رفع شود اگر نه البته آنچه لازمه اقدامات است از طرف دولت خواهد شد .

حاجی معینالتجار - از طرف دولت هنوز اقدامی در این باب نشده سردار مکرری بطریق هشایزی وحفظ آب و خاک خودشان اقدامی کرده ومانع شده است .

مستشارالدوله - این فرمایش که وزارت فوائد فرمودند که سردار مکرری اقدام کرده است ربطی بعکم دولتی ندارد در حقیقت مثل مسئله نزاع خاکی بین عشایر است .

دکتروالی اللهخان - چند ماه پیش در روزنامهجات خوانده بودیم که کنفرانسی دولاهه مرکب از تمام وکلای دول منعمند خواهد شد و در چند مسئله گفتگو خواهند کرد و یکی از روزنامه نویسهای معتبر نوشته که یکی از وکلای بزرگ (۲۴) نطق ترتیب داده که قرائت شود و بنده اوقاتیکه مجلس در عمارت بالا منعمند میشد گتم که از تمام دول در کنفرانس لاهه نماینده خواهد رفت وسؤال نمودم از طرف دولت علیه هم میروید فرمودید خواهد رفت از فرار معلوم صمدخان رفته و یکی از آن مسائل که در مجلس لاهه مطرح مذاکره شده بیدق امان است در خصوص منجروحین نظامی دول اروپ نشان مذهبی خودشان را علامت قرار داده اند و بشام دول اطلاع داده اند کمیسیون دولت عثمانی گفتند در خاک ما علامت همان (ماه وستاره) باید باشد و تائب وزیر مستشارمهم اظهار داشته اند که باید علامت (شیر و خورشید) باشد آیا به بینیم غیر از این مسئله چه اقدامی و ختمی برای دولت و ملت خود نموده اند .

وزیر امور خارجه - ممتازالدوله کارهای بزرگ میکنند و این کارها هم یکی از آن کارها است .

دکتروالی اللهخان - بنده دستور العمل های سایر دول را که بکمیسیونهای خود داده اند میدانم ولی میخواهم بدانم حضرت عالی باین مامور چه دستور العمل داده اید و این مامور برای چه مقصود رفته است اگر این مجلس گذشت دیگر چند سال دیگر طول خواهد کشید تا چنین مجلسی باز منعمند شود .

وزیر امور خارجه - مقصود اظهار صلح و صلاح ماست .

دکتروالی اللهخان - يك خبری دارم که در پاش قله چهار مراده توب و عسکر آمده و تخطی کرده اند با اطلاع دارید یا خیر ؟

وزیر امور خارجه - آنها خیلی تندی کرده اند و از این طرف هم اقدام شده .

آقای سید حسن تقی زاده - ۱۴ وزیر امور

خارجه را از کمیسیون وزرا خارج کردیم اینست که همه مطالب متراکم مانده .

محقق الدوله - بنده فرض دارم وزیر مالیه تاکید در تاسیس بانک ملی دارند و مردم هم شکایت از بی پولی دارند و این چندروزه هم بعضی اتفاقات ناگواری افتاده و بنده اطلاع دارم بموجب تصدیق دفتر استیفا که هشتصد هزار تومان بنحقی حکام است در این مورد که از همه طرف فشار می دهند چرا حکام این پول را نمیدهند و وصول از حکام نمی کنند .

وزیر مالیه - فشار بن بیشتر از شما وارد میشود ولی وزارت مالیه نباید شخصاً بروم اموریت کند و در جاهای دیگر که پول دولت وانگه میدارند يك اندازه وصولش راجع بعديه است .

محقق الدوله - این چه صورتی است که آنها استتک داشته باشند وحاضر بحساب نشوند .

وزیر مالیه - بلی هیچ جا حاضر نشده اند و مکرر رفته نوشته ام فقط از من اطلاع است فعلا طوری شده است که حساب این چند ساله را نمی دهند .

آقای میرزا محمود - مامور وصول بقیه وزارت مالیه است تا حال سه ماه است هیچ وزارت مالیه اقدامی نکرده چرا به تکلیف خود عمل نکرده .

وزیر مالیه - تکلیف وزارت مالیه نبود است که مأموریت کند باید تشخیص حساب را داده و بخراهد اگر ندادند باید سختی کرد و این تکلیف مالیه نیست و در خارجه با عدلیه است و اولاً تا دو سه مرتبه اخطار می شود اگر امتثال نشد مال او توقیف میشود و بعضی اشتباهات دیگر هم شده مثلا میگویند وزیر مالیه هر چه از او بخواهند باید بدهد مگر صحت شده و گفته شده پول امسال بخرم پارسال زده نشود معذرا به بینید چه اشخاصی آمده اند منزل بنده هر صدمه زاننگ نموده اند مگر بنده اکسیر دارم باید صبر نمایم تا تهیه شود .

آقای سید مهملی - آقایان که وظیفه خود دولت بودند هنوز باور نکرده اند که مملکت مشروطه است با وجود آن پولها که در نزد آقا است باز می خواهند از وجه استقراض بحساب سازی ببرند و بخورند ما حاضر نیستیم و باید وزرا با هیئت و کلاه اتفاق کرده پوست و گوشت آنها را بگیرند .

آقای میرزا محمود خوافاساری - معینه بنده اینست که وزارت مالیه صورت بدهند بحساب تاز عدلیه وصول آنها خواهد شد .

مذاکرات روز شنبه ۲۳ مرداد

جمادی الثانی دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز پنجشنبه ۲۱ آقا سید محمد تقی قرائت کردند .

صورت اسامی غائبین از کلا قرائت شد .

یکشنبه ۱۵ آذر - سه شنبه ۱۷ آذر - پنجشنبه ۲۱ آذر

احسن الدوله - این ترتیب حاضر وقایع کردن و کلا و ذکر اسامی آنها در صورتی است که از برای آنها حقوقی مقرر شده باشد که هر گاه از حضور نگاهل و روزه از حقوق آنها کسر شود ولی حالا با همه تمیین حق از برای آنها این ترتیبی فایده است .

در مسئله صرة الامالك تاکنون اقدامی نکرده خانه اش خراب شده اگر اقدامی نمیشود جواب بدهند يك فقره هم علاوه خالصه مازندران است که تا حال کسی نتگفته است .

حاج سید عبدالحمین شهبانی - جناب وزیر مالیه غالب خوابشان میباشد در خصوص تفاوت عمل قوچان نزد يك است انتشارش ولایتی برپا شود ایشانهم صورت خواسته اند و تا کنون نتیجه بعمل نیامده .

رئیس - گفتن این مسائل فائده ندارد باید نوشت و جواب خواست .

وکیلالتجار - این مسئله خیلی اهمیت دارد باید اقدام شود زیرا که از اکثر ولایات صدا بلند شده و شکایت می نمایند تفاوت عملی که قرار شد جزو مالیات شود تفاوت عمل حکام بود که کلیه عوارضی که بر رعیت در سابق تحمیل میشد و حالیه هم در جزو مالیات کرده اند .

رئیس - این مذاکرات باید فوری شود و جواب مطالبه گردد .

وثوق الدوله - معلوم است فرض از تاسیس و تشکیل اداره وزارت تجارت توسعه و از زیاد تجارت و انتظام آن حوزه مهمه است و شکایتی که از طرف تجار بحجلس مقدس شده بود که حقوق آنها در یوتو اجمال مانده و تاکنون بواسطه معاذیری که در کار بوده وزارت تجارت بطور کفایتی برایش آنها رسیدگی نکرده و مطالب آنها در عهده تعویق مانده از اینرو جناب وزیر تجارت بحجلس احضار شدند که در این باب اصلاحاتی که لازم است مذاکره و در موقع اجری کرده شود .

وزیرتجارت - در مسائلی که راجع بتجارت بوده نظامنامه نوشته شده که بحجلس مقدس اظهار شود و جناب آقامیرزا مهملی باین نظام را بجهت ممانعتی وزارت تجارت و امر فلاحات از طرف بانکان همایونی معرفی میکنم که در مواقع لازمه حاضر شده گفتگو شود که اسباب پیشرفت کار شود . اما در خصوص معاکات تجارت پاره دلایل موجود است که در سلب تقصیر از خود لازم است عرض برسانم .

اولا بر حسب ترتیب سابق که طرفین یا يك طرف تأخر بوده باشند قرار بود که اینگونه معاکات مخصوص وزارت تجارت است و در این ایام از طرف وزارت عدلیه در این باب دخالت میشود و با این وضع خیلی موجب اختلال است باست یا بکلی مثل سابق باشد یا مادامی که نظامنامه تجارت از مجلس نگذشته است عدلیه در تجارت دخالت نکند اگر در حقیقت تمام معاکات راجع بعديه خواهد شد تا وقتیکه تکلیف معین نشده در عهده وزارت تجارت کما فی السابق باقی باشد .

فقره دیگری باعث تعویق و تأخیر و اختلال امورات شده مسئله بست و وساطت است معلومست بست و وساطت در موقتی است که طرف مظلوم واقف نشده باشد ولی قبل از رسیدگی وساطت بیجا است و بست معنی ندارد معلومست این شخص میخواهد مال مردم را بختور مسئله اتحاد و اتفاق از جمله اموراتی است که استعجاب آن بر هیچ ذیعی مستور نیست ولی در این شهر انجمن حائمی تشکیل شده و در اغلب مواقع از طرف انجمن ها هر کس بمعکله

احضار شد باینجس انجمن با تفاق جمعی بواسطه ادعای آینه بارفته توسط میرسد چنانچه توسط مدیر فته نشود معلوم است در يك چنین مملکتی منجر بقتله میشود و در صورتی هم که پذیرفته شود همین اشکالات پیش میاید معلوم است محتاین کار در عهده بنده است هر ضرورتی که در آن واقع شود در عهده بنده است یا اینحال لازم است موافقی هم که در کار است عرض و اظهار نمایم تاریخ شود و استاد هم در این اظهارات دارم اگر مقبول می افتد که هیچ و الا اسناد را ارائه دهم و در حقیقت قوه بدهند که احکام مجری شود در خارج هم کمیونیتی تشکیل شود و رسیدگی نمایند اگر از طرف وزارت تجارت قصوری شده باشد از عهده بر آید .

مستشارالدوله - موافق سابق معاکات تجارت راجع بوزارت تجارت بود و وزارت تجارت هم در حقیقت از ترتیب اصلی خود وامانده بود و حالا باید رجوع بعديه شود بخواه طرفین تاجر باشند یا يك طرف و یا این ترتیب کسی تشکی نخواهد کرد وزیر تجارت هم بوظیفه خود رفتار نموده . اینکه فرمودید باید نظامنامه بتصویب مجلس برسد صحیح است اما این در باب قواعد انتظامات است . اما در خصوص توسعه تجارت و قیوم همه روزه باید بقتضیات آن روز اقدامات لازمه خود را بنمایند و در صدد ترقی بر آید اما معاکات باید راجع به عدلیه باشد تا موجب تعطیل حقوق نشود .

وزیرتجارت - بصحت اساس هر کار منوط است بصحت و درستی اعضای آن و بصحت اعضا موقوف است باینکه حقوق صحیح داشته باشند . اینک گفتم نظامنامه بصحه برسد معین همین است که حقوق آنها معین شود و از روی جد بکار اشتغال یابند .

اما اینکه فرمودید معاکات راجع به عدلیه است مقصود پیشرفت کسار است البته هر چیزی که مجلس صلاح بداند وزارت تجارت هم بر وفق آن رفتار می نماید و اینکه سابقاً عرض کردم معین آنست که شریکه ذمه خود را در قصور از معاکات پیش خواسته باشم که از طرف من قصوری نشده است .

وکیلالتجار - تفکیک معاکات در هیچ جا معمول نبوده باید منحصراً بيك جای باشد .

احسن الدوله - آقایان وزارت اسفند در دست دارند که هر يك از دیگری گرفته است همه در خصوص نظامنامه صحبت می نمایند خوب است ایشان تکلیف مجلس را معین فرمایند در بودجه صد هزار تومان مخارج فلاحات معین شده يك روز خوبست مجلسی تشکیل شود امتحان نمایم ببینیم اینها چه تحصیل کرده اند بکمرتبه دیگر گفتگو شد .

جناب مشیر الدوله فرمودند مسیو داشر می گوید این ها باید اولاً فرانسه بدانند بعد تحصیل کنند .

عجب ترتیبی است تحصیل علم فلاحات محتاج بیاد گرفتن زبان فرانسه نیست که مدتها عمر طفل بیهوده مصرف شود با زبان خودمان معلوماتی را که باید با آنها آموخت خوب است بیاموزند که از این وجوهی که مصرف می شود فایده بصلطت زودتر هاید شود .

وزیرتجارت - آنچه فرمودید که وزرا نسخه از دست بکدیگر گرفته اند عرض می کنم اولاً مدرسه فلاحات بيك ماه است به من سپرده شده سابق هر طور بوده به من ربطی ندارد و از

بابت امتحان يك ماهه هم البته مجلس بشود امتحان بدهند .

احسن الدوله - خوبست اول شاکه رئیس هستید امتحان بدهید صرف در خود شماست .

وثوق الدوله - رشته کلام در تاشد اول گفتگو در خصوص معاکات تجارت بود و وزارت تجارت مسئولیات خودشان را در این باب گفتند که رفع شود آن مسئله فلاحات و غیره خودش رفته علیحده دارد .

عجالتاً قضیه معاکات را باید درست کرد و هیچ جا همچین نبوده که تفکیک شود ولی اینجایا تا کنون اینطور بوده پس می توان گفت که عدلیه تا حال حق نداشته . داخله نماید زیرا که قانون جدید باور داده نشده و با وزارت تجارت بوده ولی از امروز این مسئله را بحجلس باید رای بدهد که با وزارت عدلیه باشد یا با وزارت تجارت منوط بتصویب مجلس است .

مستشارالدوله - فرض بنده همین بود که از امروز معاکات راجع بعديه است وزارت تجارت باید بهمان اصول تجارت اقدام نماید .

محقق الدوله - تجزیه معاکات باعث تعطیل و تعویق تادیه حقوق است .

وکیلالتجار - خوب است این مطلب را باز هم تشریح کنیم اینکه وزرای کمیونتهوز قانون ماده ۱۰ نشده . این قانونیکه با ادارات داده میشود برای ترتیب و نظام ادارات است نه در خصوص این که حقوق مردم بهمانند .

وثوق الدوله - فعلا باید در لاین خصوص گفتگو کرد که آیا مقتضی امروزه چیست یا معاکات تجارت با عدلیه باشد یا با وزارت تجارت .

آقای سید حسن تقی زاده - بعد از از تفسیر وضع که يك کابینه وزرا مثل خارج معین شده و بعضی ها داخل کار شده و بعضی معادن برای خود گرفته و ترتیبات داخله خود را تا يك اندازه اصلاح کردند فقط دانستند که باید از روی ترتیب خارج این طور رفتار نمود این که میگویند بجهت هر چیزی باید قانون نوشت با هر چیزی را با ترتیب خارج مطابق نمود هیچ جامه معمول نبوده که معاکات تفکیک شود و لازم بتصویب مجلس هم نیست باید تمام معاکات بعديه باشد که تکلیف هر کدام معین شده و همچنین عدلیه مدعی نباشد در وقتی که بکطرف از مدعی و مدعی علیه تاجر باشد و طرف دیگر اسباب منقصیت بدانند نیز باید ببینیم وزارت تجارت بعد از این بچه کار اقدام خواهد کرد باید اینها در دست کار باشند در ماه راپورت خود را بدهند ببینیم چه کار میکنند ما همیشه باید منتظر باشیم هر وزیرى خلاف قانون رفتار کرد امتراض نمایم ولیکن همه وقت مواظبت نمایم که کار بکنند .

وثوق الدوله - خلاصه نطق آقای تقی زاده این بود که معاکات تجارت بعديه رجوع شود تا اینکه وزیر تجارت بطور صحیح بوظیفه خود عمل نماید این عقیده صحیحی است تا ببینیم ذای سایر آقایان چیست .

وکیلالرعايا - عقیده بنده اینست که بزرگ ترین نقص ماند داشتن تجارت و فلاحات است و چیزی مانع این کار شده معاکات تجارت است که باید قطع شود رجوع بعديه شود تا وزارت تجارت بهرین بتواند رسیدگی در امور تجارت و فلاحات نماید .

وثوق الدوله - عقیده بنده در يك مجلس با حضور چند نفر از تجار مذاکره شود بجهت بعضی از اطلاعات بعد از آن رای گرفته شود .

آقای سید حسن تقی زاده - بنده رای ندارم که این مطلب بهمانند بر حسب عادات قیومیه هر يك باید در حفظ ثلوثات خود بکوشند معاکات باید بيك جا باقی و محتاج برای مجلس هم نیست .

هر قضی قلیخان - حدیك مسئله اگر تجار بر خلاف قانون رای بدهند نباید قبول کرد پس بهتر ترتیبیکه قانون است باید رفتار شود .

حاجی سید نصر الله - موافق قانون همین است .

حاجی سید محمد - شاید ختم این مسئله تازه روز طول کشید در این مدت تکلیف چیست .

حاجی سید نصر الله - حال شما ملاحظاتی در تفکیک یا بيك جا بودن دارید .

حاجی سید محمد - مایشرفت کار را میخواهم البته هر جا بهتر رسیدگی شود خوبست .

سیدالحکما - چنان گمان میکنم که معاکات تجارت با عدلیه شدن ایداً کاری صورت نخواهد فرق نمیکند چنانچه از وزارت تجارت بگیرند بعديه بدهند یا با وزارت تجارت باشد باید احقاق حقوق بشود و تمام معاکات با عدلیه باشد وزارت تجارت بعمل تجارت باید باشد و وقتیکه نباشد معاکات تجارت با وزارت تجارت اسباب تعطیل کار اصلی وزارت تجارت میشود عقیده بنده اینست که از اسامه راجع بعديه باشد وزارت تجارت هم بوظیفه عمل نماید .

صدرالمنظری - از پیش در این مملکت غیر از وزارتخانه ها معکله های زیاد بود و از امروز باید در بيكجا باشد که عدلیه است اگر باشد تجار معاکات معاکات داشته باشند آنوقت اطباء هم سایر طبقات واصناف و از این گذشته امروز وزیر تجارت باید مشغول بوظیفه اصلی خود باشد .

آقای شیخ حسین - وثوق الدوله گفتند از تجار استعزاجی شود عرض میکنم در زمان مستوفی الامالك چند نفر از تجار متدین معین شده مجلس تشکیل دادند که از روی دفتر دستک در آنها رسیدگی میشد حکم میکردند حالا اگر بخواهید این کار را بکنید دیگران مدعی خواهند شد که آن اساس سابق نیست و باید همه مردم بيكسان باشند پس خوبست در همان عدلیه معاکات تجارت باشد و تمام معاکات باید در آنها باشد .

مستشارالدوله - اینکه معاکات تجارت راجع بعديه باشد یا وزارت تجارت این مطلب اشکالی ندارد معلوم است نمیتوان دو وزیر را در معظود نگه داشت و وزارت عدلیه میتواند بيك معکله مخصوص ترتیب بدهد که معاکات تجارت در آنها رسیدگی شود در این صورت لازم نیست که با وزارت تجارت باشد .

آقای سید مهملی - باید ببینیم در صورتیکه معاکات تجارت راجع بعديه شود با آن موافقی که وزارت تجارت اظهار داشتند میشود یا نه ؟

(گفته شد که باید بعديه باشد و رفع موانع گردد .)

آقای سید حسن تقی زاده - آنچه معلوم می شود که آراء متفق باشد .